

656

~~ИЗДАНИЕ
ФАКУЛЬТЕТА ВОСТОЧНЫХЪ ЯЗЫКОВЪ
ИМПЕРАТОРСКАГО С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.~~

XXIV 65

№ 21

САМАРІЯ

СОЧИНЕНІЕ

АБУ-ТАХИРЪ-ХОДЖИ.

ТАДЖИЦКІЙ ТЕНСТЪ,
приготовленный къ печати
Н. И. Веселовскимъ.

Съ предисловіемъ и приложеніемъ рисунковъ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типо-литографія И. БОРАГАНСКАГО и К^о.
Петербургская сторона, Большая улица, № 60.
1901.

ИЗДАНІЯ
ФАКУЛЬТЕТА ВОСТОЧНЫХЪ ЯЗЫКОВЪ
ИМПЕРАТОРСКАГО С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.

№ 21.

САМАРІЯ
СОЧИНЕНІЕ
АБУ-ТАХИРЪ-ХОДЖИ.

ТАДЖИЦКІЙ ТЕНСТЪ,
приготовленный къ печати

Н. И. Веселовскимъ.

Съ предисловіемъ и приложеніемъ рисунковъ.

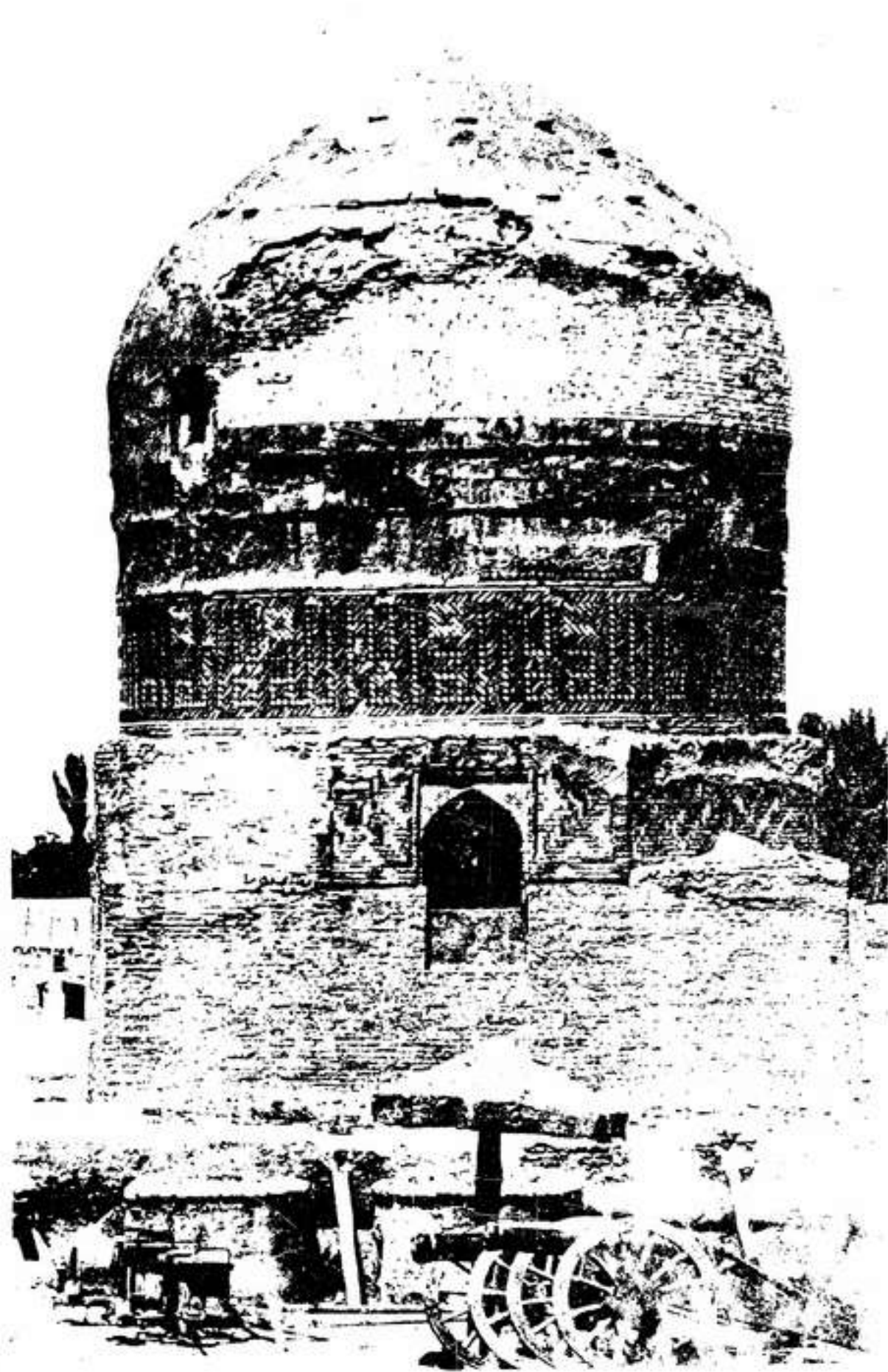
С.-ПЕТЕРБУРГЪ
Типо-литографія И. БОРАГАНСКАГО и К^о
Петербургская Стр., Большая пр., д. № 66.
1904.

Напечатано по определению Факультета Восточных Языков
ИМПЕРАТОРСКАГО С.-Петербургскаго Университета отъ 16 Апрѣля
1904 года.

Деканъ В. Жуковскій.

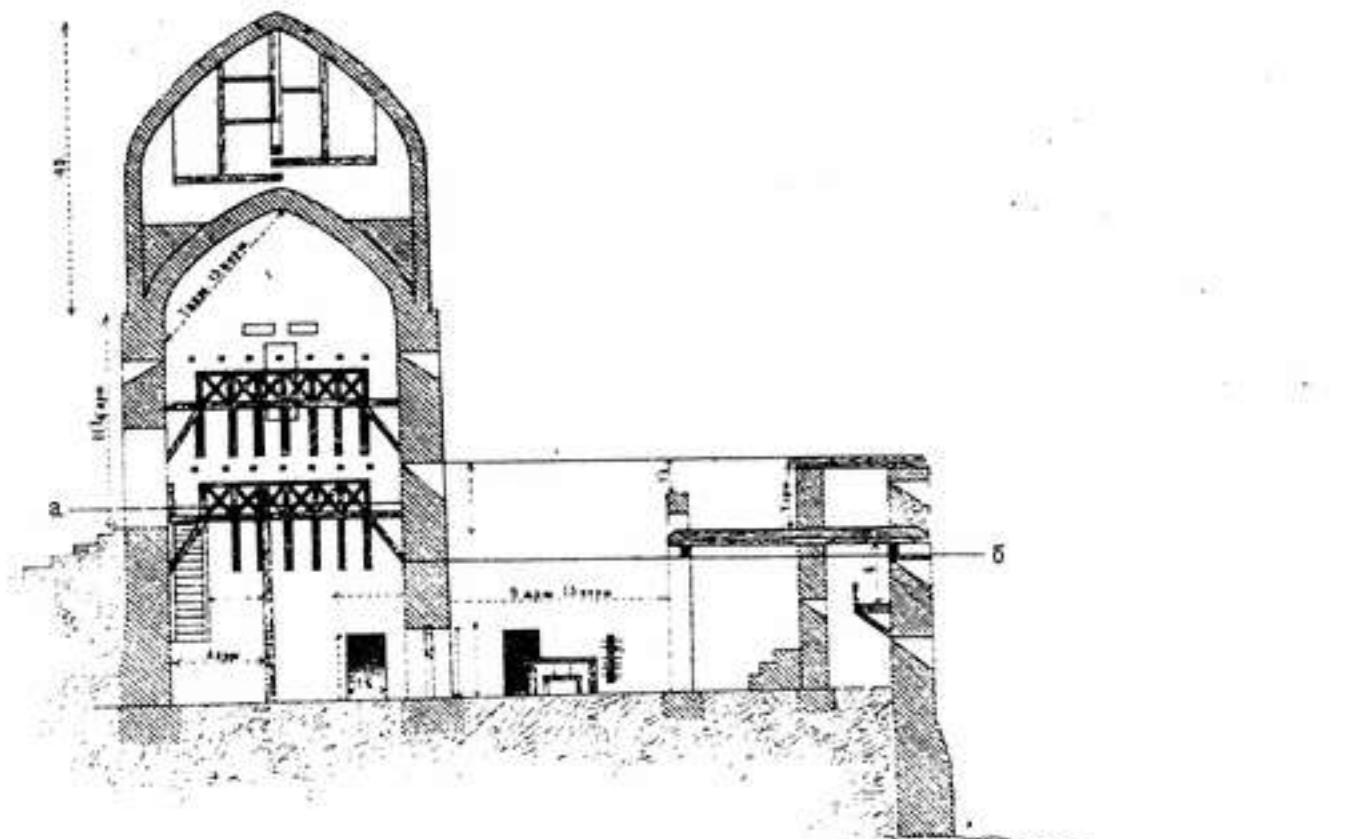
Секретарь П. Меліоранскій.

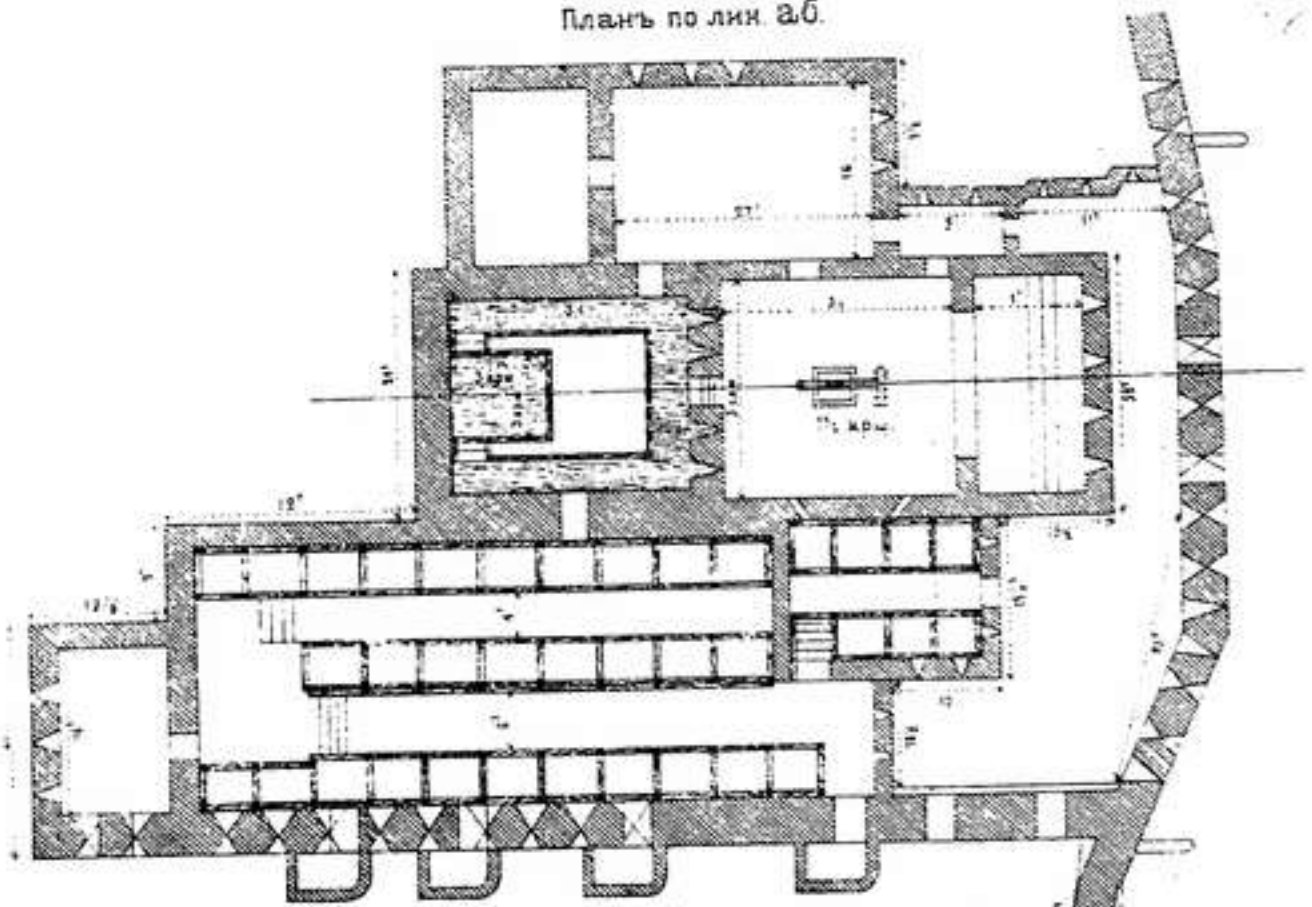
Фотомонда И. А. Горюхиной

СПб., Садовая 98.

مزار حضرت قطب چارسدهم

Планъ по лин. а.б.

مزار حضرت قطب چساروسم

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Не только свѣтская, но и духовная литература у мусульманъ Средней Азіи находятся теперь въ совершенномъ упадкѣ, изъ чего можно слѣдательно заключеніе о значительномъ пониженіи образовательнаго уровня туземцевъ сравнительно съ прежними временами. Исторія, нѣкогда имѣвшая талантливыхъ истолкователей, отражавшихъ интересъ образованнаго класса къ политическимъ судьбамъ своей страны, очутилась въ пренебреженіи и отошла на задній планъ. Богословскія сочиненія какъ-то измельчали и особенную популяриность приобрѣли *Маломоты*, т. е. житія мусульманскихъ святыхъ. Такому умышленному вырожденію туркестанцевъ болѣе всего, кажется, способствовало ханство въ Бухарѣ въ концѣ XVIII ст. знаменитаго святоши, Шахъ-Мурада, давшаго своему народу то формально-религіозное направленіе, которое мы видимъ господствующимъ въ Средней Азіи и въ настоящее время. Тамъ не менѣе потребность сохранить для потомства разсказы о минувшихъ событіяхъ своего государства, по мѣстному «ларикъ», нѣрѣдка прорывается наружу, и каждое среднеазиатское ханство имѣетъ какого ни на-есть представителя въ исторической литературѣ. Для новой исторіи Хивинскаго ханства мы имѣемъ трудъ Юнуса-мираба, рукопись котораго была приобретена Академіей Наукъ для Азіатскаго музея у наследниковъ А. Д. Куна. Исторія Бухарскаго ханства изложена въ рукописи, посвященій заглавіемъ *کتاب کلشن الملوك*, отысканной покойнымъ Е. Ф. Калемъ въ Бухарѣ и находящейся теперь въ ташкентской публичной библіотекѣ. Событія въ Коканскомъ ханствѣ изложены въ *Тарихи Шахрохи*, написанной муллою Ніязи-Мухаммедъ бенъ Ашуръ-Мухаммедомъ и

изданной Н. Н. Паптусовымъ въ Казани въ 1885 г. *Джеханъ-намэ*, Исторія Кокандскаго ханства, составленная Аггаромъ Муллою Авазь Мата въ 1283 (1866) году, ею пользовался В. П. Наливкинъ для своей „Краткой исторіи Кокандскаго ханства“ (Казань, 1885). Кроме того мнѣ извѣстно въ конн, находящейся у Серъ-Али Данина въ Самаркандѣ, сочиненіе сейида Мухаммеда Хакимъ-хана подъ заглавіемъ: *منتخب التواريخ (تصنيف سيد محمد حكيم خان ولد سيد معصوم خان)*. Авторъ, кажется, приходился въ женской линіи племянникомъ Алимъ-хана. Онъ бѣжалъ изъ Кокана въ Семипатлатинскъ, оттуда въ Оренбургъ, затѣмъ черезъ Турнію отправился на богомолье въ Мекку, проѣхавъ въ Персію и наконецъ прибылъ въ Бухару, гдѣ ханъ Насрулла оказалъ ему покровительство. Поселившись въ Китабѣ, Мухаммедъ Хакимъ-ханъ написалъ тамъ въ 1259 г. гиджры (1843 г.) свою *Мунтахаб-уль-таварихъ*, въ которой изложилъ судьбу ханства Бухарскаго и Кокандскаго за его время и кроме того описалъ свое путешествіе по Россіи¹⁾. Вотъ главнѣйшее, что мнѣ извѣстно по части исторіи среднеазиатскихъ ханствъ за новѣйшій періодъ; а этого очень немного, въ особенности если принять во вниманіе тѣ перевороты, которые совершились въ западномъ Туркестанѣ въ послѣднее время, до русскихъ походовъ включительно. Повидимому и это событіе не могло оживить ослабѣвшаго національнаго чувства, которое если и рѣдка и связывалось, то не иначе, какъ на пошлѣ религіи.

Къ числу блгодѣтельныхъ сочиненій, пользующихся у туркестанцевъ большимъ почетомъ, относится Самарія, дающая описаніе самаркандскихъ монументальныхъ памятниковъ, воздвигнутыхъ во славу ислама.

¹⁾ См. Наливкинъ, „Краткая исторія Кокандскаго ханства“, стр. I—II.

Авторъ Абу-Тахиръ-ходжа, сынъ самаркандскаго кази-калина Абу-Саида-ходжи, составилъ свое описаніе въ 30-хъ годахъ XIX столѣтія и далъ ему названіе *Самарія*, быть можетъ въ подражаніе другому, отчасти сходному съ этимъ сочиненію — *Каноія*. На Самарію давно уже обращено вниманіе нашими дѣятелями въ Туркестанскомъ краѣ. Н. П. Остроумовъ напечаталъ въ Ташкентѣ въ 1884 г. передѣлку ея на сартской языкъ, исполненную въ Самаркандѣ мирзой Баратомъ, сыномъ муллы Касима, подъ заглавіемъ: *سمرقند فردوس مانند نینک بیانی*; а В. Л. Вячкинъ далъ русской переводъ съ таджикскаго текста и вмѣстѣ съ комментариемъ помѣстилъ его въ „Справочной книжкѣ Самаркандской области на 1898 г.“ (Самаркандъ, 1899) подъ заглавіемъ: „Самарія, описаніе древностей и мусульманскихъ сннтинъ Самаркандъ. Абу-Тахиръ-ходжа“. Г. Вячкинъ для своего перевода пользовался тремя списками, которые въ общемъ оказались полнѣе моей рукописи. Такимъ образомъ русскимъ читателямъ предоставлена по нынѣ возможной пользѣ этимъ сочиненіемъ. Оставалось только еще обнародовать подлинный текстъ. Въ 1895 г. мнѣ удалось приобрести въ Самаркандѣ отъ мирзы Абу-Саида-Магсума, одного изъ самыхъ начитанныхъ въ мусульманской литературѣ туземцевъ, списокъ Самаріи, едва ли не самый близкій къ оригиналу, такъ какъ отецъ Магсума, Мулла-Кази, занимавшій должность мудarrisа при медресе Шейбани-хана, былъ ученикомъ Абу-Саида-ходжи (въ честь его и далъ имя своему сыну) и списалъ для себя рукопись Абу-Тахира въ мухарремѣ 1292 (1875) г., что и отмѣтилъ на послѣдней страницѣ своей копіи¹⁾.

И Отправивъ мнѣ этотъ списокъ въ С-Петербургъ, Мирза Магсумъ писалъ:

این کتابکه شیرینی به از قند آمد • توفقه از بهر شما این ز سمرقند آمد
همه آثار و علامات درون جمع شده • بحقیقت نکبری جمع سمرقند آمد

„Эта книга, сладостію превосходящая сахаръ, въ подарокъ взята изъ Самаркандъ пришла; въ ней собраны всѣ слѣды и примѣты времени, и въ дѣятельности, какъ посмотрѣши, весь Самаркандъ къ намъ прибылъ“.

Я тогда же задумалъ издать этотъ текстъ вмѣстѣ съ переводомъ, который уже приготовилъ въ черновомъ видѣ, но появленіе перевода г. Вяткина сдѣлало мой уже излишнимъ, поэтому я ограничился печатаніемъ только текста.

Для сравненія и вариантовъ я имѣлъ еще двѣ рукописи: одну, находящуюся въ Азиатскомъ музеѣ Академіи Наукъ, другую мнѣ доставилъ г. Вяткинъ; послѣдняя обозначена у меня *Третьей* рукописью.

Нашъ авторъ исторіей совѣмъ не интересуется. Такъ, упоминая много разъ о гибели въ которахъ сооруженій во время разгрома Самарканда — *در ایام خرابی* —, онъ не приводитъ никакихъ подробностей объ этомъ событіи, имѣющемъ несомнѣнное отношеніе къ его темѣ. При иномъ отношеніи къ дѣлу онъ, быть можетъ, сообщилъ бы намъ и другія подробности кромѣ тѣхъ, которыя находятся въ „Тухфат-уль-хани“ (иначе: Рахимъ-хани) и въ одномъ вакуфномъ документѣ¹⁾ мечетей Ширъ-даръ и Тилля-кари, составленномъ въ 1229 г. гижры (1804 г.). Погромъ, какъ видно изъ этихъ источниковъ, произошелъ при ханѣ Абуль-фейѣ, когда въ Самаркандѣ въ 1134 г. гижры (1721-1722 г.) былъ провозглашенъ ханомъ потомокъ „дуранскихъ“ (сазанскихъ) султановъ Раджабъ-ханъ, который принялъ къ себѣ въ качествѣ союзниковъ киргизъ-казаховъ, тогда бывшихъ калмаками, и они воювали въ теченіе семи лѣтъ неистововали въ Самаркандской области и привели ее къ полному запустѣнію. Страна долго не могла оправиться, не смотря на все старанія Шахъ Мурадъ-бія, старшаго сына эмира Давида. Митрополитъ Хрисанъ Нечинарьскій посѣдившій Восточный Туркестанъ въ 1793 г., писалъ: „Самарканда нѣмѣ почти

1) Дѣло пожегутаго подданнаго сдѣлано при Самаркандскомъ областномъ правленіи 1895 г. № 24.

вся пуста; покорившій оную коварный Великашъ, наибъ бухарскій, всячески старается однакожь населить ее попрежнему; но кажется, что тщетенъ трудъ его“¹⁾. Этимъ сообщеніемъ объясняется совершенно ясно, почему Шахъ-Мурадъ послѣ взятія Мерва въ 1785 г. увелъ оттуда въ Самаркандъ значительное число семей изъ покоренной области. Потомки этихъ невольныхъ жителей Самарканда и теперь чувствуютъ себя пришельцами въ этомъ городѣ и непрочь водвориться на мѣстѣ, гдѣ жили ихъ предки.

Разсказъ о ханѣ Раджабѣ изъ Тухфатуль-хани и изъ вакуфнаго документа приведенъ по-русски В. Л. Вяткинымъ въ его комментаріяхъ къ переводу Самарія; я ограничусь здѣсь сообщеніемъ одного лишь текста вакуфной записи, доставленной мнѣ Серъ-Али Лапнымъ.

جون بعضی امرای اوزبکیه بدکردار مع ابلاط مغدین بخان و پادشاه قدیمی خودها مخالفت و طغیان کرده رجب خان را در سمرقند پادشاه برداشته بالای بخارای شریف سروروش کرده هجوم نموده چندین وقت در مابین محاربه و مقاتله واقع شده جنک و جدال پیدا کردیده رجب خان مع لشکرش دو دفعه از بالای بخارای شریف شکست خورده آمده اینچنین فزایه و قلمایه هم که میانه کفر و اسلام که عداوت جلیه و دشمن ذاتی بست چنانچه صفر و اسلام چندان لایجتماعاند مخالفت بسیار پیدا شده لشکر قلماق بالای فزاق سوار شده ابلاط فزایه مقاومت کرده نتوانسته کوچیده بسا و راه النهر آمده اند بعد از دو دفعه شکست خوردن از بخارای شریف فزاق را بخود گرفته

1) „Русскій Архивъ“ 1873 г., т. I, стр. 874. Наибъ бухарскій, это — Шахъ Мурадъ, принявшій этотъ титулъ по вступленіи на престолъ. Бухарцы прозвали его *валейлемъ* (ولی التعم), т. е. „благодѣтелемъ“, что въ запискѣ митрополита Хрисанова, быть можетъ, по иныя переписчика или наборщика, обратилось въ Великашъ.

لشکر بخارای شریف را شکست داده لشکر بخارا و سمرقند ضعیف شده فزاق چندین سال زراعت بخارا و سمرقند را بمال و مواشی اش خورائیده بر هم زده است ازین جهت در بخارا و سمرقند فترات عظیم روی داده در سمرقند فحطی و قیمتی پیدا شده بنوعی که سمرقند فردوس مانند رو بسویرانی آورده که از ذکور و آنات در سمرقند غیر از شاه جغد قلندر کس دیگری نمائنده مساجد منبرکه و مدارس شریفه و بقعه های خیر انهدام و اسداس بافته اوقاف بالکلیه بر هم خورده شرط و شروط آن نامعلوم شده پس انقضای مدت تعییناً در صد خانه وار تا سیصد خانه در ارض سمرقند جمع آمده اند در سنه ۱۱۷۲ سلطنت و حکومت ما وراء النهر بمحضرت مرحوم غازی امیر دانیال قرار گرفته حضرت امیر فرزند اعز ارجند خود امیرزاده معصوم را در سنه ۱۱۹۵ بمحکومت سمرقند تعیین نمودند و امیرزاده مذکور در آبادی ولایت مذکوره کوشیده قلعه شهر بیرون را بنا کرده در عمارت مساجد منبرکه و مدارس شریفه سعی بلیغ نموده تعمیر فرمودند چون حضرت امیر مرحوم از دار فنا رحلت نمودند سلطنت و حکومت ما وراء النهر و نوران و خراسان در سنه ۱۱۹۹ بمحضرت امیر معصوم قرار گرفت بعضی اوقافیکه وقفیه داشت و شرط واقفش معلوم بود منوالی نصب کردند و بعضی اوقافیکه وقفیه اش بر هم خورده و وقفیت اراضی آن مشهوره بود و شروط واقف آن مشتمله علماء و سادات و اکابر و اشراف سمرقند را فرمودند که بر آمده اراضی موقوفه را تحدید نمایند تا که بمشورت قضات ذوی الاحرام و علماء کرام و فقهای عظام و مدرسین نکوانجام شرط و جهت تعیین نموده وقفیه نوشته شود

Не все памятники, описанные Абу-Тахиромъ, сохранились до нашихъ дней. Медресе, находившееся противъ входа въ мечеть Шахъ-зиндъ, вследствие отсутствія ремонта по неизмѣнно средства, такъ какъ вакуфы его утратились, пришло въ такое состояніе, что его по надобности разобрать, и мѣсто, гдѣ оно находилось, обращено теперь въ скверъ. Рухауда мечеть у мечи или ходжи Ахрара; а мазаръ Нуръ-эд-Динъ Басира известнаго по въ преданіи „Четырнадцатаго святаго“ **قطب چهاردهم**, хотя отчасти и прочностью, и сохранностью, пришла съ разрушеніемъ изъ соображеній стратегическаго характера.

Въ 1878 году туркестанскій генералъ-губернаторъ К. П. Кафманъ съдалъ распоряженіе о возведеніи въ г. Самаркандѣ новой цитадели, которая начертаніемъ своимъ удовлетворяла бы современнымъ требованіямъ инженернаго искусства. Тогда же было приступлено къ работамъ, которыя продолжались и въ слѣдующіе года. Когда началось усиленіе осаднаго, потребовалось снести мазаръ „Четырнадцатаго святаго“ и ту пристройку при немъ, въ которой находился прахъ Нуръ-эд-Динъ Басира. Эта пристройка была сложена изъ обожженнаго кирпича и сведена куполомъ, съ двухъ сторонъ находились небольшія круглыя отверстія, чрезъ которыя можно было видѣть кости похороненнаго; самый же мазаръ былъ нами обращенъ въ артиллерійскій пороховой погребъ. Туземнымъ жителямъ было предложено перенести кости ихъ святаго въ другое мѣсто, что они и исполнили, соорудивъ для него новую усыпальницу на Афросіабовомъ горетницѣ, вправо отъ дороги, ведущей въ Ташкентъ. Кости переносилъ самаркандскій каинъ Миръ-Низамъ-эд-Динъ-ходжа, сынъ Миръ-Абду-Гаффара, описавшій это событіе въ своемъ дневникѣ. Но принять участіе въ разрушеніи самаго мазара туземцы рѣшительно отказались. Пришлось взрывать его порохомъ. Первая попытка въ іюль 1880 г., когда было заложено

3 1/2 пуда пороху, не удалась: здание устояло; во второй раз в августе того же года количество пороха доведено было до 10 пудовъ и на этотъ разъ мазаръ подался и осѣлъ.

Разборкой строительнаго матеріала занялись русскіе солдаты и казаки; годнаго для постройки кирпича было собрано 20 кубическихъ сажень. Большой шаръ, украшавшій куполь мазарѣ, будто-бы золотой по уфренію туземцевъ, оказался желѣзнымъ, только вызолоченнымъ. Передъ разрушеніемъ мазара съ него были слѣланъ чертежъ и планъ; оба эти рисунка находятся въ Самаркандѣ при дѣлѣ Джизакской инженерной дистанціи Туркестанскаго военнаго округа 1878 г., № 45, озаглавленномъ: „О возведеніи новой Самаркандской цитадели“. Благодаря содѣйствию И. Т. Поплавскаго я имѣю возможность приложить здѣсь эти чертежи. Общій видъ мазара сохранился въ извѣстномъ Кауфманскомъ альбомѣ, откуда и воспроизведенъ фототипіей при настоящемъ изданіи.

Серъ-Али Лавинъ доставить мнѣ выписку изъ рукописнаго и ему доступнаго дневника Низамъ-эд-Дина-ходжи, умершаго въ октябрѣ 1902 года, о перенесеніи имъ костей „Четырнадцатаго святаго“ на новое мѣсто.

Разсказъ его представляется въ слѣдующемъ видѣ:

بر ضمائر ارباب فطانت و اولی الابصار واضح و لایح باد که از تاریخ مورخان سلف ظاهر و هویدا است که در سنه ست و اربعین و ستائده حضرت قطب الانطاب حضرت شیخ نور الدین بصیر المسمی بقطب چهاردهم از دار فنا بدار بقا رحلت نموده بنا بر وصیت مشار الیه بقرب چشمه ناره‌دان بدرون آرك سمرقند فردوس مانند جانب شرقی

آن مدفون کردیده بجوار رحمت ایزدی پیوسته و در سنه اربع و ثمانین و مابین و الف من هجرة النبى علیه السلام در عصر سید امیر مظفر امیر بخارای شریف جماعه نصرانی که روسیه می نامند بتقدیر الهی و بمضمون آیه کریمه توتی الملك من تشاء و نعز من تشاء آذیه و بنا بر بی مصلحتی امیر مذکور که هر چند جماعه روسیه اقدام بصلح نمودند امیر بی تدبیر اقدام بجنک و جدال نموده در سنه مذکوره بلب دریای کوهک در بالای پشته چوپان انا تلافی فریقین نمودن همان هزیمت نمودن لشکر اسلام همان و در سنه سبع و تعیین و مابین و الف حظیره که در بالای مرقد منور حضرت قطب الانطابی امیر نیسور صاحبقران کیتی سبزان کشورکشای بنا بر خلوص نیت عمارت کاشی کاری در غایت بلندی و نهایت خوبی بنا نموده بود جماعه روسیه همان عمارت عالی را بداروی ملتیق از بن آن انداخته ویران نموده جای مدفن حضرت قطب الانطابی را داخل قورغانیکه مسمی بتوفراق قورغان است کردانید لهذا در سنه مذکوره سیادت و شریعت پناه قاضی ملا میر نظام الدین خواجده قاضی حالی ولایت سمرقند که رافم ابن حروف است نعش مبارک آن مخزن اسرار الهی و آن در دریای نامتناهی و آن سلطان العارفين و آن برهان المحققین را تحت اقدام جماعه روسیه نشود کفنه النجا و التماس لا بعد و لا یخصی از والی ولایت مذکوره نموده جسد معطر منور آن جسم پاک قطب الانطابی را مع نعش مبارک والدة ماجده زین المعظورات حضرت مشار الیه که در جنب مبارک آن امان نامنه نامتناهی بود بمعونت جاروبکشان و ملازمان آن آستان سعادت نشان از مدفن مذکور بر آورده بجوار حضرت قثم ابن عباس

رضی اللہ تعالیٰ عنہما جائب غربی شمال مایل در بالای راه عامہ کہ مردم از شهر بجانب حضرت دانیال پیغمبر علیہ السلام میروند بآداب و اسلوب تمام مدفون ساختند تا کہ زائران اطراف و جوانب بمرفق منور حضرت قطب الاقطابی بمضمون حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم فاستعینوا من اهل القبور رفتہ زیارت نمایند راقم این حروف بی تعبیر و بی نقصان در سنہ ۱۲۹۷ بکهنزار دوسد نمود هفت بچشم خود دیدہ و بدست خود سر مبارک حضرت قطب الاقطابی را گرفته میگوید کہ استخوان سر مبارک تا بالای بینی بک لحت میباشد بحیثیکہ اثر جای چشم مبارک ظاہر نی و یکدندان اشک مبارک ظاہر و هویداست

Переводъ В. А. Жуковскаго:

„Умнымъ людемъ и прозорливымъ да судеть очевидно и ясно, что изъ книгъ предшествовавшихъ историковъ обнаруживается, что въ 640 году его святѣйшество „кутб-ал-актабъ“ Шейхъ Нур-ал-Динъ Басиръ, называемый „кутби-чехардехумъ“ четырнадцатый „кутбъ“ переселился изъ дома тѣнныя въ домъ вѣщности. По завѣщанію названнаго онъ былъ погребенъ около источника Нка зданъ внутри арка расподобнаго Самарканда въ восточной сторонѣ его и сподобился соудства милости божеской. Въ 1284 году отъ блага пророка — да будетъ надъ нимъ мѣръ — во время сейда Музаффара, эмира благородной Бухары, по божескому предопредѣленію и согласно славнаго стиха Корана „Ты даруешь царство кому захочешь и воздвигнешь кого пожелаешь.“¹⁾ и вѣдствіе негодности сказаннаго эмира, сборище христіанъ, которыхъ называютъ русскими, сколько ни наста-

1) Сура 3, стихъ 25.

ивали на мирѣ, недалновидный эмиръ настаивалъ на войнѣ и спорѣ: въ упомянутый годъ, какъ только оба отряда вострѣтились на берегу рѣки Кухекъ на холмѣ Чунанъ-Ата, мусульманское войско обратилось въ бѣгство. Въ 1297 году сборище русскихъ снесло и разрушило составомъ м-л-тикъ необыкновенно высокое и очень красивое изразцовое зданіе, которое съ чистотою намѣренія построило миръ завоевывающей и страны берущій Эмиръ-Тимуръ-Сахибкыранъ въ оградѣ надъ свѣтозарною могилою его святѣйшества „кутб-ал-актаба“ и мѣсто погребенія его святѣйшества „кутб-ал-актаба“ включило въ курганъ, который называется Турракъ-Курганъ. Поэтому въ вышеупомянутый годъ приближище закона и господства кази муллы Миръ-Низам-ал-Динъ-ходжа, нынѣшній кази самаркандской области, вѣшущій эти слова, сказавъ: „да не окажется подъ ногами сборища русскихъ благословенный трупъ той сскровищницы божественныхъ танъ и той жемчужины безконечнаго моря и того султана вѣдущихъ и того доказательства ищущихъ правды“, послѣ нечислимыхъ молений и просьбъ передъ начальникомъ скаланной области, вынулъ свѣтозарный благоухающій трупъ того чистаго тѣла „кутб-ал-актаба“ вмѣстѣ съ благословеннымъ трупомъ матери того сказаннаго славнаго, „красы запрещенныхъ“, который былъ сбоку той безграничной милости, при помощи метельщиковъ и постоянныхъ служителей того блаженнаго чертега изъ сказанной могилы и, съ соблюденіемъ всѣхъ правилъ и порядка, предать ихъ погребенію въ соудствѣ Кусам-ибн-Аббаса — да будетъ ими обоими доволенъ Всевышній Богъ — въ западной сторонѣ, немного къ сѣверу, повнше общей дороги, по которой люди направляются изъ города къ его святѣйшеству пророку Даниалу — миръ надъ нимъ —, дабы паломники разныхъ сторонъ направлялись къ свѣтозарной могилѣ его святѣйшества „кутб-ал-актаба“ и посѣщали ее

согласно хадису пророка — молитвы божии и мирь надъ нимъ: „просите помощи у жителей могилъ“. Пиннушій эти достовѣрныя слова въ 1297 году (1880 г.) своими глазами видѣлъ и своими руками брать благословенную голову его святѣйшества „кутб-ал-актаба“ и говорить, что кость благословенной головы до верхушки носа представляетъ одинъ кусокъ, такъ что слѣда мѣсть глазъ благословенныхъ не видно, а виденъ и замѣтенъ одинъ благословенный зубъ-клыкъ“.

В. А. Жуковскій съ неизмѣнною любезностью просматривалъ корректурные листы Самарин, за что считаю долгомъ принести ему мою глубокую благодарность. Съ благодарностью же я долженъ отмѣтить услугу, оказанную мнѣ студентомъ Л. О. Богдановымъ, составившимъ три указателя къ тексту Самарин.

Н. Веселовскій.

مزار علی سعیدی ۵۶	مسجد ابو المنصور ماتریدی ۱۴.۱۲
مزار عمر بن احمد مرغانی ۲۸	مسجد حضرت خضر ۲۶.۱۲
مزار عمه شاه ۲۹	مسجد خواجه اسماعیل ۵۷
مزار فخر الدین علی بزدوی ۲۱.۲۰	مسجد جامع امیر تیمور ۲۹.۲۵
مزار فخر الدین خان شهید ۵۲	مسجد جوزانیه ۱۴
مزار فضل ابن العباس ۲۱	مسجد در زنجیر ۱۴
مزار قبض - نکاه کن مزار محمد فطنعو	مسجد سید بکر الدین ۲۷
مزار قثم ابن العباس ۲۶.۲۵.۲۲.۲۲	مسجد عبد الله بن عمر ۲۶
مزار قطب چهاردهم ۲۱.۲۰.۲۹.۲۸	مسجد عبد الله بن عمر الخطاب ۱۲
مزار کوی غانفر - نکاه کن مزار محله غانفر	مسجد عمر - نکاه کن مسجد عبد الله بن عمر الخطاب
مزار محله غانفر ۲۸	مسجد عمر نسفی - نکاه کن مسجد عمر
مزار محمد بن اسماعیل بخاری ۵۷. ۵۶	مسجد کبود - نکاه کن مسجد عمر ۱۲
مزار محمد بشارا ۵۲	مسجد کبود ۲۹
مزار محمد بن الواسع ۲۹	مسجد کلان ۲۲
مزار محمد بن جعفر صادق ۲۴	مسجد وزیر ۲۰
مزار محمد بن سعید بخاری ۲۷	معصفر (دوا) ۶
مزار محمد بن مالک ازدر ۲۶	مقبره جاگردبزه ۲۷.۲۶.۲۵.۲۴.۱۴.۱۲
مزار محمد سلطان ۲۲	مقرنس (زیب) ۱۵
مزار محمد شقیق بلخی ۲۷	ملائکه ۴۲
مزار محمد فطنعو ۲۸	منبر ۲۱
مزار یوسف همدانی ۲۸	مورود (میوه) ۵
مسجد ابو الفضل بلخی ۱۴	میانسرای (سرای) ۲۴

ناشپانی (میوه) ۵	ورد (کلهها) ۶
ناک (میوه) ۵	وضع رقم زیج کورکسانی ۱۷
نمود (غله) ۶	بیروج (کیاه سن کن) ۸
نمازگاه سمرقند ۵۱	بیخ ۸
نوباغ (باغ) ۲۸	بوز (جوان) ۹

ОПЕЧАТКИ.

Стран.	строка	напечатано:	сводится:
۸	۲	بنا شده است	بنا شده است
۱۱	۴	بسالای	بسالای
۱۲	۱۷	خوارزمی	خوارزمی
۱۷	۷	عبد اللطیف	عبد اللطیف
۱۸	۱۱	امیر تیمور	مسجد امیر تیمور
۲۰	۱۵	ندبر محمد	ندبر محمد
۲۴	۱۱	هفتصد و شصت دو	هفتصد و شصت و دو
۲۴	۱۴	امر زاده	امیر زاده
۴۱	۱۱	حوسنی	چوسنی
۴۱	۱۲	کسر	کسر
۴۶	۲۱	ندر دیوان بیکی	ندبر دیوان بیکی

- مزار اسحاق ختلانی ۵۲.۵۱
- مزار اسحاق ولی بن مخدوم اعظم
- دهیدی ۲۱
- مزار اسکندر دارمی ۲۸
- مزار اسماعیل شیخ ۲۶
- مزار افتخار شیخ ۵۴
- مزار امام لامشی ۲۸
- مزار امام ناصر الدین ۲۴
- مزار امیر حسین ۵۲
- مزار امیر خراسان ۲۶
- مزار بابا ثابت ۴۰
- مزار بابا حاجی صفا ۵۰
- مزار بابا نظر آنا ۵۴
- مزار بابای ابریز ۴۷
- مزار برهان الدین مرغانی ۲۶
- مزار بنده خاتون ۲۷
- مزار پریم شیخ عزیزان ۵۷
- مزار حسن آنا ۵۲
- مزار حضرت امام آنا ۵۴
- مزار حضرت سید احمد ۲۷
- مزار حضرت شاه ۲۳.۲۱.۱۸
- مزار حضرت صوفی دانشمندی ۵۴
- مزار حضرت غوث ۵۲.۵۲
- مزار خان سید امام - ننگاه کن مزار امام ناصر الدین
- مزار خلیفه صدیق ۵۶
- مزار خواجگی کاسنی ۵۵
- مزار خواجه آخری ۲۸
- مزار خواجه امان ۵۴
- مزار خواجه اولیا ۲۷
- مزار خواجه پیر میدان ۴۰
- مزار خواجه خواجگان ۵۱
- مزار خواجه چاروق پوش ۵۴
- مزار خواجه چوپان آنا ۵۲
- مزار خواجه دانیال ۴۰.۱۲
- مزار خواجه دربوزه کر ۲۸
- مزار خواجه زود مراد ۴۰.۲۹
- مزار خواجه سقا ۲۵
- مزار خواجه عبدی برون ۴۸
- مزار خواجه عبدی درون ۵۱.۴۹
- مزار خواجه غانفری - ننگاه کن نل مقربان
- مزار خواجه غلام ۴۲
- مزار خواجه غنجهاره ۴۱
- مزار خواجه مرغان ۴۲
- مزار خواجه محمد سنن رسان ۲۶.۱۲

- مزار درویش خان ۲۶
- مزار روح آباد برهان الدین ساغرچی ۲۲
- مزار زاهد افکار سمرقندی ۲۹
- مزار زین الدین دمشقی ۲۸
- مزار سالیك آنا ۲۸
- مزار سلطان شاهرخ ۲۲
- مزار سوايک آنا - ننگاه کن مزار سالیك آنا
- مزار سید برکه ۲۲
- مزار سید بکر الدین ۲۷
- مزار سید عاشق ۲۷
- مزار شاه سوار آنا - ننگاه کن مزار فخر الدین شهید
- مزار شمس الائمہ حلوانی ۲۸
- مزار شمس الدین اوزکندی ۲۷
- مزار شیخ الاسلام ابو الحسن ۲۶
- مزار صاحب دولت بیگه - ننگاه کن عشرت خانه
- مزار عالم شیخ عزیزان ۵۷
- مزار عبد الرحمن ابن العوف ۲۱
- مزار عبد الله ابن العباس ۲۱
- مزار عزیزان خادم شیخ ۲۷
- مزار عزیزان شیخ خدایداد ۵۸
- مزار خواجه محمد فضل بلخی ۲۶
- مزار خواجه محمد ولید ۲۷
- مزار خواجه موی ناب ۲۸
- مزار محمد بن نصر مروزی ۲۷
- مزار مخدوم اعظم دهیدی ۵۵
- مزار مخلص خان ۵۶
- مزار مولانا درویش ۲۷
- مزار میرزا الخ بیگ ۲۲
- مزار میرزا میرانشاه ۲۲
- مزار نجم الدین عمر النسفی ۲۶
- مزار نور الدین بصیر - ننگاه کن مزار قطب چهاردهم
- مزار نوغی آنا ۵۷
- مزار ویسی آنا ۲۲
- مزار هدایت خواجه مجذوب ۵۴
- مزار یعقوب ابو لیث ۲۷.۲۶
- مزار خواجه ناصر الدین عید الله احرار ۳۷.۳۶.۳۴.۳۲.۳۱.۳۰
- مزار خواجه نسبت دار ۲۷
- مزار خواجه نوباغ ۵۷
- مزار جان خواجه ۲۹
- مزار جرجس پیغمبر ننگاه کن مزار خواجه زود مراد

کندر زین کران ۲۲	کل سرخ ۰۱.۶
کندر مخدوم خوارزمی ۲۷	کل و سن ۶
کندر بلنک توش بی آنالیق ۲۷	کل شبوی سرخ ۶
کردالو (میوه) ۵	کل شبوی سفید ۶
کردبا (کیاه) ۸	کل شبوی نافرمان ۶
کرفش (کیاه) ۸	کل کاشغری سرخ ۶
کریک (حیوان) ۸	کل کاشغری سفید ۶
کرم (مصلحات طعام) ۶	کل کاشغری کبود ۶
کشیز (رباحین) ۵	کل کاشغری نافرمان ۶
کل ارغوان ۶	کل لاله نعمان ۶
کل بنفشه کبود - نکاه کن بنفشه کبود	کل ماغبان ۲۹
کل بوستان افرون ۶	کل ناظر حرم زرد ۶
کل تکه سرخ ۶	کل ناظر حرم سرخ ۶
کل تکه سفید ۶	کل ناظر حرم سفید ۶
کل جعفری ۶	کل نافرمان ۶
کل حنابی صد برك ۶	کل نترین ۶
کل حنابی بک برك ۶	کل نسرین ۶
کل چینی سرخ ۶	کلین ۵۱
کل چینی سفید ۶	کل همیشه بهار ۶
کل داودی زرد ۶	کنب (مصلحات طعام) ۶۰
کل داودی سفید ۶	کنبذ امیر تیمور ۱۷
کل رعنا ۶	کنبذ اولاد مخدوم خوارزمی ۲۷
کل زیبا ۶	کنجید (غله) ۶

کندوم (غله) ۶	مدرسه شیردار ۱۲.۱۴.۱۹.۲۴.۲۸
کوزن (حیوان) ۹	مدرسه شیردار بیرون - نکاه کن مدرسه
کوک ناش - نکاه کن تحت پادشاهی	ندبر محمد دیوان بیکی
کوک مسجد - نکاه کن مسجد کبود	مدرسه طلاکاری ۱۲.۱۹.۲۸
کوی چوپانان ۲۹	مدرسه عالی ۲۰
کیلاس (میوه) ۵	مدرسه علیکه کوکلناش ۲۰
لاله (کیاه) ۸	مدرسه قاضی ساقی ۱۸
لاله رعنائی (کلها) ۹	مدرسه قاضی غفور ۲۰
لبلیبو (مصلحات طعام) ۶	مدرسه قنیه ۲۲.۵۰
لوبیا (غله) ۶	مدرسه کند بیک دیوان بیکی ۵۲
مانرید - نکاه کن باغ بلند	مدرسه محمد شیبانی خان ۱۷.۱۸
ماش (غله) ۶	مدرسه میرزا الخ بیگ ۱۲.۱۵.۱۹.۲۰
ماه ۲۳	مدرسه ناصر الدین احرار عید الله ۱۹
محراب ۱۲	۲۷.۲۰
محلّه خواجه غلام ۲۲	مدرسه ندبر محمد دیوان بیکی ۲۰.۲۶
محلّه خواجه کفیر ۲۲	مزار ابو الفارس بغدادی ۲۸
محلّه قلندر خانه ۵۰	مزار ابو الفضل بلخی ۲۸
محلّه مولیان ۲۹	مزار ابو المکارم ۲۸
مخلصه (دوا) ۶	مزار ابو المنصور مانریدی ۲۲.۲۶
مدرسه امیر تیمور ۱۸	۲۷
مدرسه پیر محمد سلطان ۲۲	مزار ابو سعید آبریز ۲۷
مدرسه دولت قوشیکی ۲۵	مزار ابو طالب سرمست ۵۲
مدرسه سید احمد خواجه ۱۸	مزار ابو نصر قصاب ۲۶

کتاب رشحات ۴۶.۴۳	قلنغور سرخ ۵
کتاب سلسلۃ العارفين ۴۵.۴۳	قوناق (غلد) ۶
کتاب سمریه ۵۸.۱	کلسنی (دوا) ۶
کتاب شرح الشرح هدايه ۴۷	کاشی ۱۶.۱۵
کتاب شرح جامع الصغير ۲۰	کان سرب ۹
کتاب شرح صحيح بخاری ۲۲	کان کچ ۱۱.۹
کتاب صحيح بخاری ۴۷	کان کل (موضع) ۱۱.۸.۷
کتاب قندیہ ۱	کان مس ۹
کتاب لمحات ۵۶.۲۴.۲۹.۲۷	کان نقره ۹
کتاب مبسوط ۲۰	کاوزبان (دوا) ۶
کتاب مختصر الوقایه ۲۸	کبر (دوا) ۶
کتاب مالک الممالک ۲	کبک دری (صید) ۸
کتاب مشکات الانوار ۲۱	کبک هلال (صید) ۸
کتاب نفحات الانس ۲۸	کتاب آثار البلاد ۲
کتاب هدايه ۲۶	کتاب احیاء العلوم ۲۱
کتاب هفت افلیم ۲	کتاب اخلاق بهادر خانی ۴۷
کتابیه ۲۴.۲۳	کتاب اصابه و تمییز صحابه ۲۱
کذر ابوليث (محله) ۲۶	کتاب اصول پزدوی ۲۰
کذر حوض جامع (محله) ۲۷	کتاب برهان قاطع ۲
کذر حوض سنکین نکاه کن کذر	کتاب تحفۃ الاحرار ۴۲
حوض جامع	کتاب تحقیقات ۵۲
کذر خانقاه ۲۷	کتاب تهذیب الاسما ۲۱
کذر در زنجیر ۲۶	کتاب حیرت الفقهها ۲۵

غار خواجه دانیال ۱۲	سنگ کبود ۲۵
غار خواجه سنک رسان ۱۲	سنگ یشم ۲۳
غار کوهک ۱۲	سورنجان (دوا) ۶
غار مسکین ۲۷.۱۲	سیب ۸.۵
فیل (حیوان) ۱۴	سیم (کان) ۸
قبر خان شهید محمد شیانی خان ۱۸	شانره (دوا) ۶
قبر سید احمد خواجه ۱۸	شالی (غلد) ۶
قبر شیخ خادم ۵۸	شیت (رباحین) ۵
قبر عصام الدین بن نظام الدین مولانا	شغل (حیوان) ۸
محمود کیلانی ۴۶	شغالو (میوه) ۵
قبر عصمت الله ۴۶	شغم (مصلحات طعام) ۶
قبر محمد صادق ۵۰	شیطرح (دوا) ۶
قبر محمد قاضی مخدوم اعظم دهیدی ۴۶.۴۵	سندوق مرمر (نابوت) ۲۳
قبر میرزا الخ بیک ۱۷	صومعه - صومعه مسکین ۲۷.۲۶
قبر میر سید رقم ۴۶	طلا (کان) ۸
قبر میر سید عمر بن سید کللال ۲۳	عاشق پیمان (کلها) ۶
قبر میر عبد الحی ۴۶	عاشق مسکین (کلها) ۶
قبرستان بقیع ۴۱	عافر فرحا (دوا) ۶
قبرستان خواجه محمد سنک رسان ۲۷	عشرت خانہ (دخمد) ۵۰
قبرستان جاگردیزه نکاه کن مقبره جاگردیزه	عنايه (دوا) ۶
قبه طلا ۲۳.۲۰	عندلیب (مرغ) ۴۴
قپچی (دوا) ۶	غار عاشقان ۵۰.۱۲
قلندر خانہ نکاه کن غار عاشقان	غار تل محمد جب ۱۲

بنفشه سرخ (کولی تماشائی) ۹.۶	تفسیر باقوت التاویل ۳۱
بنفشه سفید ۶	تکیه قلندران - ننگاه کن مملّه قلندر خانه
بنفشه کبود ۹.۶	تباکو (مصلحات طعام) ۶
بقلة المحققا (دوا) ۶	جنازه امیر تیمور ۳۳
بنک دانه (غله) ۶	جو (غله) ۶
بھی (میوه) ۵	جواری (غله) ۶
بیت ۳۴.۱۷.۱۶.۱۵	جوانی (دوا) ۶
پر بل کبوتران ۵۱	جیره (حیوان) ۸
پرده عروس (ریاحین) ۵	چارمغز - ننگاه کن چهارمغز
پسنه (میوه) ۸	چشمه مزار خواجه دانیال ۱۱
پل خشتین ۲۸	چغد (حیوان) ۴۹
پل محمد جب ۱۲	چقماق (سنک) ۸
پنبه (گیاه) ۶	چنار (درخت) ۵۲
پودبند (دوا) ۶	چهار مغز (میوه) ۸.۵
پیاز (مصلحات طعام) ۶	چینی خانه (رصد) ۱۷
پیاز عنصل (گیاه) ۸	خزیره مفتیان (صحن) ۳۶
پیشطاق مدرسه میرزا الغ بیک ۱۷	حوض چهار باغ امیر تیمور ۳۱
تاریخ شرف الدین علی پردوی ۲۵	خار خشک (دوا) ۶
تاریخ طبری ۳	خانقاه تومان آقا ۲۵
تاریخ نشاپور ۲۲	خربوزه (میوه) ۵
تخت پادشاهی (کوکناش) ۳۰	خوس (حیوان) ۸
ترب (مصلحات طعام) ۲	خشتناش (مصلحات طعام) ۶
تربوز (میوه) ۵	خوک (حیوان) ۸

خوله (کان) ۱۵	دروازه کاربزان ۳۴.۱۱
دخمه احمد خواجه ۲۴	دروازه کندکاری ۲۴
دخمه امیر تیمور ۳۲	دلافروز (میوه) ۵
دخمه امیر حسین ۲۵	دیوار جنوبی قلعه ارك ۳۲
دخمه امیر زاده ۲۵.۲۴	دیوار قلعه ۲۹.۲۸.۲۷
دخمه ترکان آقا ۲۴	دیوار قیامت ۴۸.۷.۴
دخمه تومان آقا ۲۴	رباط حرم امیر تیمور ۳۶
دخمه شیرین بیکه آقا ۲۴	رصد (بنا) ۱۷.۱۶
دخمه قتلق آقا ۲۴	روباه (حیوان) ۸
درخت ارچه ۵۴	ربیعان (کلها) ۵
درخت برس - ننگاه کن درخت ارچه	ربواج (گیاه) ۸
درخت طوبی ۴۴	زر (کان) ۱۴
درخت مورود ۵۵	زردآلو (میوه) ۵
دروازه ارك عالی ۳۱	زعرور (میوه) ۸.۵
دروازه آهنین ۲۹.۲۲.۱۴.۱۳	زغیر (غله) ۶
دروازه پای قباق ۲۹.۲۸.۲۷.۱۴	زلف خوبان (کلها) ۶
دروازه حضرت شاه ننگاه کن دروازه آهنین	زنجبیل (ریاحین) ۵
دروازه خواجه احرار ننگاه کن دروازه کاربزان	زبره (ریاحین) ۵
دروازه سوزنکران ۳۷.۱۹	ستون چوبین ۴۰
دروازه قطب چهاردهم ۳۲.۳۱	سک انکور (دوا) ۶
دروازه قلندر خانه ۳۷	سنبری (مصلحات طعام) ۶
	سنگ رخام ۳۳
	سنگ قیمت بها ۱۴

هندوستان ۲۵.۲۵.۱۴.۴	نوشکنت (قریب) ۲۹
برموک ۲۱	نوخی (ولایت) ۵۷
بن (ولایت) ۵۸.۴	هرات (شهر) ۲۲.۲۲.۱۵

فهرست

مسجدها و مزارات و مدرسه‌ها و کتابها و غیره^{۱)}

بادنجان (دوا) ۶	ارزن (غله) ۶
بادیان (رباحین) ۵	اسپند (دوا) ۶
بادیان رومی (رباحین) ۵	استاد قدرت ۱۶
باغ ابو اسحاق بن ابراهیم بن سہاس مطوعی ۲۴	اسفناخ (دوا) ۶
باغ بلند ۲۵.۱۲.۱۰.۷	اطری ہلال (دوا) ۶
باغ بہشت ۲۵.۷	آفتاب ۱۵
باغ جہان نما ۸	اکسیر (کباب) ۹
باغ چنار ۲۵.۱۷.۷	آلبالو (میوہ) ۵
باغ دلکشا ۲۵.۷	آلو (میوہ) ۸
باغ زاغان ۸	آلوی بخاری (میوہ) ۵
باغ شمال ۷	انجیر (میوہ) ۵
باغ میدان ۴۰.۱۲	اندود (غله) ۶
بالنکو (رباحین) ۵	انکور (میوہ) ۴۹.۸.۵
برجاق (غله) ۶	آہو (حیوان) ۹
برنجاسف (دوا) ۶	ایگر - نکہا کن ایکیر
	ایکیر (دوا) ۸.۶

1) Душистые растения отмечены словом **رباحین** (множ. число), чтобы не смѣшивать ихъ съ шибкомъ райханъ (базилнкъ); точно также и **کل** поставлено въ отличіе отъ **کلها**

کوهک (کوه) ۵۴.۱۶	قریہ دہید ۵۶.۵۵.۴۱
کوی غانتر - نکہا کن غانتر	قریہ سغد خورد ۵۶
مانرید (قریب) ۲۵	قریہ سفید دوک ۴۱
مازندران ۲۲	قریہ کمان کران ۴۵
ما وراء النہر ۵۲.۲۲.۲	قریہ مانرید ۲۵
محاوطہ ملایان ۴۵	قلعہ اسکندر ۴۹.۴۸.۴
مدینہ منورہ ۲۱-۲۱	قلعہ افراسیاب ۴۰.۲۷.۲۶.۱۲.۱۱
مرو (ولایت) ۴۸.۲۸.۲۸	قلعہ سمرقند ۲۷.۲۲.۲۱.۱۲.۱۱.۷.۴.۲
مکہ (شهر) ۵۸.۵۰	۴۸.۲۹.۲۴.۲۰
ملک کاشغر ۵۸.۴۱.۲۶.۲	فندوزک (موضع) ۵۲
موصل (ولایت) ۴۰	قوالد (موضع) ۵۱
موضع خواجہ اسماعیل ۵۷	کرمان (ولایت) ۲۲
موضع خواجہ چاروق ۵۴	کمان کران (قریب) ۴۵
موضع خرتک ۵۷.۵۶	کشکینت (موضع) ۵۶
موضع رازمان ۵۴	کول اسکندر ۹
موضع سوغانچی ۵۶	کوه جنوبی ۵۲.۴۵.۸.۷
موضع صید آہو ۵۷	کوه خوددین ۹
موضع عزیزہ ۵۸	کوه شرقی ۹.۵
موضع علی آباد ۵۷	کوه شمالی ۷
موضع کشکینت ۵۶	کوه فان ۵۱
موضع نوباغ ۵۴	کوهک (دریای) ۱۲.۱۱.۱۰.۹.۸.۷
نوباغ (موضع) ۵۴	۵۲.۴۱
ناوہدان (چشمہ) ۲۸.۲۴.۲۹.۲۷.۱۱	کوهک (غار) ۱۲

بسوی (احمد) ٢٨
 یعقوب ابو لیث (مزار) ٢٧. ٢٦
 یعقوب چرخچی ٢٢. ٢٢
 بلنکنتوش بی آنالیق ١٩. ٢٣. ٥١
 بلنک توش بی آنالیق (کدر) ٢٧
 یوسف همدانی (مزار) ٢٨

فهرست نامہاء جایہا

آب رحمت ١٠. ١٦. ٢٠
 آب مشہد (جوی) ٢٢. ٢٦
 آب مشہد (چشمہ) ١١
 اراک افراسیاب ٢٠
 اراک عالی ١٦. ٢٠. ٢١. ٢٢
 استرآباد ٥٨
 اسکندر (قلعد) ٢. ٢٨. ٢٩
 اسکندر (کول) ٩
 افراسیاب (قلعد) ١١. ١٢. ٦١. ٢٦. ٢٧. ٢٠
 آفرین کینت (تومان) ٧. ٥٦
 آموبد (دریای) ٢
 انہار (تومان) ٧. ٨. ١٠. ٥٢
 اوترار ٢٢. ٥٨
 او رکوت ٥٢
 ایران ٢. ٢٢
 باغ بلند (قریہ) ٢١
 بالای افراسیاب ١٢
 بخارا ٢٠. ٢٥. ٢٢. ٢٦. ٢٧. ٥٨
 بغداد ٢٥
 بلخ ٢٦. ٢٢. ٢٥. ٢٩. ٥٨
 بنو ناچید (قبرستان) ٢٢
 بنجد کنت ٥٢
 ناشکند ٢٩. ٢٢. ٥٢. ٥٨
 ترکستان ٢. ٢٢. ٢٦. ٥٨
 نرلک (موضع) ٥٢
 تل بلند ١٢
 تل رصد ١٦
 تل رفیع ٥٢. ٥٧
 تل طغان ٢٨
 تل کل تپہ ٢٦
 تل مقربان ٢٨
 توران ٢
 تومان آفرین کینت ٧. ٥٦
 تومان انہار ٧. ٨. ١٠. ٥٢
 تومان سغد کلان ٧. ٩. ٥٦. ٥٧
 تومان شودار ٧. ٨. ١٠. ٥٢. ٥٢
 تومان شیراز ٧. ٨. ٥٧. ٥٨
 تومان کابرد-نسکاه کن تومان شیراز

جمیعہ بازار ٥٢

جوی آب مشہد ٢٢. ٢٦

جوی سید آب ١٠. ١١. ١٢. ٢٧. ٢٠

جیہون (دریای) ٢

١٧. ١٥. ١٢. ١٠. ٧. ٥. ٢. ٢. ١

چین (ولایت) ٥٨

٢٦. ٢٥. ٢٢. ٢١. ٢٠. ١٩. ١٨. ١٧

حرمین شریفین ٢٩

٢٥. ٢٢. ٢٢. ٢٢. ٢١. ٢٩. ٢٨. ٢٧

خراسان ٢٢

٢٨. ٢٧. ٢٦. ٢٥. ٢٢. ٢٢. ٢١. ٢٩

خرنک (موضع) ٥٦. ٥٧

٥٨. ٥٧. ٥٥. ٥٢. ٥١. ٥٠. ٢٩

خصار (ولایت) ٢٨

سوغانچی (موضع) ٥٦

خطای (ولایت) ٢٢. ٥٨

سید آب (جوی) ١٠. ١١. ١٢. ٢٧. ٢٠

شام (ولایت) ٢١

شیرین کینت ٢٢

شیرین کینت ٢٢

صید آہوا (موضع) ٥٧

عربستان ٢

عزیرہ (موضع) ٥٨

علی آباد (موضع) ٥٧

غانفر (محلہ) ٢٨

فان (کوه) ٥١

فرغانہ ٢. ٢٥. ٢٦. ٥٥

فنائح (موضع) ٢٩

قرا تپہ (فصبجہ) ٥٢

قرا کول ١٠

قریہ باغ بلند ٢١

قریہ خواجہ کفشیر ٢٢. ٢٥

زرافشان (دریای) ٧. ٨. ٩. ١٠. ١١. ١٢

١٦. ٢٢. ٢١. ٥٢. ٥٢

سغد خورد (قریہ) ٥٦

محمد بن نصر مروزی (مزار) ۲۷	کنه بیگ دیوان بکی ۵۲
محمد تیمور ولد شیانی خان ۱۸	کرشاسب ۳
محمد چب (پل) ۱۲	کشاسب بن لهراسب ۴
محمد چب (غار) ۱۲	کفشیبر (خواجده) ۴۵.۴۲
محمد دشت نباتی ۲۸	کلال (سید) ۲۲
محمد سلطان ۲۲	کند ۳
محمد شریف دیکرینز ۴۰	کوی عارفانی (زین الدین) ۲۹
محمد شقیق بلخی (مزار) ۲۷	کیکاوس شاه بن کیقباد شاه ۳
محمد شیانی خان بن بداغ سلطان ۲۸.۱۸	کیلانی (مولانا محمود) ۴۶
محمد صادق (قبر) ۵۰	کیلدی بیگ ۲۳
محمد قاضی ۴۵.۴۲	لامشی (امام) ۲۸
محمد قاضی مخدوم اعظم دهیدی (قبر)	لطف الله حتی ۴۱
۴۶.۴۵	لیث ۲۶
محمد قطنغو (مزار) ۲۸	ماترید (فرید) ۲۵
محمد مصطفی ۲۱.۱	ماتریدی (ابو المنصور) ۲۴.۱۴.۱۲.۱۰
محمد ولید (مزار) ۲۷	۲۷.۲۲.۲۵
مخدوم اعظم دهیدی ۵۵.۲۷	مجدوب (هدایت خواجده) ۵۴
مخدوم خوارزمی ۱۲	محمد بشارا (مزار) ۵۲
مخدوم خوارزمی (کدر) ۲۷	محمد بن اسماعیل بخاری (مزار) ۵۷.۵۶
مخلص خان (مزار) ۵۶	محمد بن الواسع (مزار) ۲۹
مرغان (خواجده) ۴۲	محمد بن جعفر صادق (مزار) ۲۴
مرغانی (احمد) ۲۸	محمد بن سعید بخاری (مزار) ۲۷
مرغانی (برهان الدین) ۲۶	محمد بن مالک ازدر (مزار) ۲۶

مروزی (محمد بن نصر) ۲۷	ناصر الدین عید الله احرار ۲۲.۲۱.۲۰
مطوعی (ابو اسحاق) ۲۴	۵۵.۴۷.۴۶.۴۴
مظفر خان ۱۳	نباتی (محمد دشت) ۲۸
معاوید بن ابو سفیان ۲۲.۲۱	نجم الدین عمر النسفی (مزار) ۲۶
معز الدین ۴۹	نجم الدین کبرا ۵۱.۳۶
معصوم پادشاه غازی ۲.۱۸	نذیر محمد دیوان بیگی ۴۸.۲۰
معین کاشی ۱۶	نذیر محمد دیوان بیگی (مدرسه) ۴۶.۲۰
ملا سکاکی ۱۲	نسبت دار ۲۷
ملك اسکندر ۴	نسفی (عمر) ۱۲
ملك تبع ۴	نظام الدین خاموش ۴۲
منوچهر ۴	نظر آنا ۵۴
موسوی (صلاح الدین) ۱۶	نوباغ (خواجده) ۵۴
مولانا درویش خان (مزار) ۲۶	نور الدین بصیر ۲۱.۲۰.۲۹.۲۸
مؤمن شیخ عزیزان ۵۷	نوغی آنا (مزار) ۵۷
وی تاب (خواجده) ۲۸	ولید (خواجده محمد) ۲۷
۰.هاجر ۱۰	وبسی آنا (مزار) ۲۲
مهدی علیا ۱۸	ویس قرن ۲۲
میرانشاه میرزا ۲۲	هاشم (خواجده) ۵۶
میر سید رقم (قبر) ۴۶	هدایت خواجده مجذوب (مزار) ۵۴
میر سید عمر بن سید کللال (قبر) ۲۲	همدانی (سید علی) ۵۱
میر عبدالحی (قبر) ۴۶	همدانی (یوسف) ۲۸
ناصر الدین (امام) ۲۲	هندی (بابا زین الدین) ۲۷
ناصر الدین ۲۴	یزدی (شریف الدین علی) ۲۵

عاشق (سید) ۲۷	سید قاسم ۴۲
عالم شیخ عزیزان ۵۷.۵۴	سید کلال ۲۳
عبد المحی ۴۷	شاه (حضرت) ۲۲.۲۱.۱۸
عبد الرحمن ابن العوف (مزار) ۲۱	شاه اسماعیل ۲۸
عبد الرحمن جامی ۴۲.۲۸	شاهرخ ۲۲.۱۵
عبد العزیز (میرزا) ۲۵	شاه سوار آنا (مزار) ۵۲
عبد اللطیف (میرزا) ۱۷	شرف الدین علی بزدوی ۲۵
عبد الله (برادر نور الدین بصیر) ۲۸	شرف الدین علی بزدی ۴۵
عبد الله بن عباس ۲۱	شمس الائمة حلویسی (مزار) ۲۸
عبد الله بن عمر (مسجد) ۲۶	شهید (فخر الدین) ۵۲
عبد الله بن عمر الخطاب ۱۲	شیانی خان (محمد) ۱۸.۱۷
عبد الله بن عمر الخطاب (مسجد) ۱۲	شیخ خادم ۵۸
عبد الله بهادر خان ۵۰	شیرین بیکه آفا ۲۴
عبد الله خواجه ۴۱	صاحب دولت بیکه (مزار) ۵۰
عبد برون (مزار) ۴۸	صادق (جعفر) ۲۴
عبد درون (خواجه) ۵۱.۴۹	صادق (محمد) ۵۰
عبید زیاد ۲۲	صدیق (خلیفه) ۵۶
عنبی (علامه) ۲۲	صفا (حاجی) ۵۰
عثمان (امیر المومنین) ۴۸	صفی (علی) ۴۲
عزیزان (درویش شیخ) ۵۷	صلاح الدین موسوی ۱۶
عزیزان خادم شیخ (مزار) ۲۷	صوفی دانشمندی (مزار) ۵۴
عزیزان شیخ خدابداد (مزار) ۵۸	طبری (تاریخ) ۲
عزیزان عالم شیخ ۵۷.۵۴	عارف جان بابی تاشکندی ۱۴

عزیزان (قاسم شیخ) ۵۶	فخر الدین علی بزدوی (مزار) ۲۱.۲۰
عزیزان (مومن شیخ) ۵۷	فریدون ۴
عصام الدین بن نظام الدین محمود کیلانی	فضل (بن عباس) ۲۱
(قبر) ۴۶	قاسم (سید) ۴۲
عصمت الله (قبر) ۴۶	قاسم شیخ عزیزان ۵۶
علامه عنبی ۲۲	قاضی زاده رومی ۱۶
علامه قوشچی ۱۷	قاضی ساقی ۱۸
علی (بن ابو طالب) ۲۱	قاضی غفور ۲۰
علی سعیدی (مزار) ۵۶	قبض (مزار) ۲۸
علی صفی ۴۲	قتیبه (قطیبه) ۴۸.۱۲.۱۰
عمر بن احمد مرغانی (مزار) ۲۸	قتلق آقا (دخمه) ۲۴
عمر بن الخطاب ۴۲.۲۲	قثم ابن العباس (مزار) ۲۶.۲۵.۲۲.۲۲
عمر سفی (مسجد) ۱۲	قثم بن العباس ۴۸.۴۰.۳۹.۲۲.۲۱.۱۱
عمر سفی ۱۲	قرن (ویس) ۲۲
عمه شاه (مزار) ۲۹	قصاب (ابو نصر) ۲۶
غانفری (خواجه) ۲۸	قطب چهاردهم (دروازه) ۲۲.۲۱
غزالی ۲۱	قطب چهاردهم (مزار) ۲۱.۲۰.۲۹.۲۸
غفور (مدرسه) ۲۰	قطنغو (محمد) ۲۸
غلام (خواجه) ۴۲	قوشچی (علامه) ۱۷
غنجاره (خواجه) ۴۱	کاشی (معین) ۱۶
غوث (حضرت) ۵۲.۵۲	کائنات (حضرت) ۲۲
غیاث الدین جمشید ۱۶	کاسنی ۵۵
فخر الدین شهید (مزار) ۵۲	کبرا (نجم الدین) ۵۱.۲۶

خلوابی (شمس الائمه) ۲۸
 حموی ۲۶
 حیدر (امیر) ۲۷.۲۵.۲۰.۱۹.۱۸
 خادم (شیخ) ۵۸
 خاموش (نظم الدین) ۲۲
 خان سید امام (مزار) ۲۴
 ختلانی (اسحاق) ۵۲.۵۱
 خراسان (امیر) ۲۶
 خضر (حضرت) ۲۶.۱۲.۱۱.۱۰
 خلیفه صدیق (مزار) ۵۶
 خلیل ولد میرزا میرانشاه ۱۶
 خواجگی کاسنی (مزار) ۵۵
 خواجه احرار ۲۴.۱۱
 خواجه احمد ۲۴
 خواجه آخری (مزار) ۲۸
 خواجه اسکندر دارمی ۲۸
 خواجه امان (مزار) ۵۴
 خواجه اولیا (مزار) ۲۷
 خواجه پیر میدان (مزار) ۴۰
 خواجه چاروق پوش (مزار) ۵۴
 خواجه چوپان آنا (مزار) ۵۲
 خواجه خواجکان (مزار) ۵۱
 خواجه دانیال (غار) ۱۲.۱۱
 خواجه دربوزه کر (مزار) ۲۸
 خواجه زود مراد (مزار) ۲۰.۲۹
 خواجه سقا ۵۲
 خواجه سنک رساں (غار) ۱۲
 خواجه سید احمد ۱۸
 خواجه عبد برون ۲۸
 خواجه عبد درون (مزار) ۵۱.۲۹
 خواجه غانفری (مزار) ۲۸
 خواجه غلام (محلّه) ۲۲
 خواجه غلام (مزار) ۲۲
 خواجه غنجهاره (مزار) ۲۱
 خواجه محمد سنک رساں (قبرستان) ۲۷
 خواجه محمد فضل بلنخی (مزار) ۲۶
 خواجه موی ناب ۲۸
 خواجه هاشم ۵۶
 خوارزمی (حسین) ۲۶
 خوارزمی (کنبد) ۲۶
 خوارزمی (مخدوم) ۲۷.۲۶.۱۲
 دانشمندی (صوفی) ۵۴
 دانیال (خواجه) ۲۰.۱۲.۱۱
 دارمی (اسکندر) ۲۸
 درویش خان (مولانا) ۲۶
 درویش شیخ عزیزان ۵۷

دربوزه کر (خواجه) ۲۸
 دمشقی (زین الدین) ۲۸
 دولت بیکه ۵۰
 دهبندی (مخدوم اعظم) ۵۵.۲۷
 دهییدی (محمد قاضی مخدوم اعظم) ۲۶.۲۵
 دولت قوشبیکي ۲۵
 دیکریز (محمد شریف) ۲۰
 رقم (میر سید) ۲۶
 رومی (فاضی زاده) ۱۶
 زاهد افکار سمرقندی (مزار) ۲۹
 زود مراد (خواجه) ۲۰.۲۹
 زیاد (عبید) ۲۲
 زین الدین ابو حامد محمد بن غزالی ۲۱
 زین الدین دمشقی (مزار) ۲۸
 زین الدین کوی عارفانی ۲۹
 ساغرچی (ابو سعید بن برهان الدین) ۲۲.۲۹
 ساغرچی (برهان الدین) ۲۲
 ساقی (مدرسه) ۱۸
 سابلک آنا (سوالیک آنا) ۲۸
 سای لیک آنا (مزار) ۲۸
 سرمست (ابو طالب) ۵۲
 سعید برکه ۲۲.۲۲
 سعید بن عثمان ۲۸.۲۲.۲۱.۱۲
 سعیدی (حسن بن شیخ محمد) ۵۶
 سعیدی (علی) ۵۶
 سفی (عمر) ۱۲
 سقا (خواجه) ۵۲
 سگاکي (ملا) ۱۲
 سلطان احمد ۲۲
 سلم ۴
 سمر ۱۱.۲
 سمرقندی (ابو القاسم) ۵۲
 سمرقندی (ابو طاهر) ۲۷.۱
 سمرقندی (ابو لیث) ۲۶
 سمرقندی (زاهد افکار) ۲۹
 سنجر ماضی ۵۰.۲۹.۲۲.۱۱
 سنک رساں (خواجه) ۲۷.۲۶.۱۲
 سوالیک آنا (مزار) ۲۸
 سید آنا ۵۲
 سید احمد (مزار) ۲۷
 سید احمد خواجه (قبر) ۱۸
 سید بکر الدین (مزار) ۲۷
 سید عاشق (مزار) ۲۷
 سید علی همدانی ۵۱

اسماعیل (خواجہ) ۵۷	بابای آبریز (مزار) ۲۷
اسماعیل (شاہ) ۲۸	بخاری (محمد بن اسماعیل) ۵۷.۵۶
اسماعیل شیخ (مزار) ۲۶	بخاری (محمد بن سعید) ۲۷
اشعری (ابو الحسن) ۲۵	برکہ (سعید) ۲۲.۲۲
افتخار شیخ (مزار) ۵۴	برکہ (سید) ۲۲
افراسیاب ۴۰	برہان الدین ۲۷
افراسیاب (ارک) ۴۰	برہان الدین ساغرچی (مزار) ۲۲
افراسیاب (قلعد) ۲۰.۲۶.۱۷.۱۶.۱۲.۱۱	برہان الدین مرغمانی (مزار) ۲۶
الخ بیک (مزار) ۲۲	بشارا (محمد) ۵۲
الخ بیک (مدرسہ) ۲۰.۱۹.۱۷.۱۵.۱۲	بصیر (نور الدین) ۲۱.۲۰.۲۹.۲۸
الخ بیک (میرزا) ۲۲.۱۷.۱۲.۱۵	بغدادی (ابو الفارس) ۲۸
السفی (نجم الدین عمر) ۲۶	بکر الدین (سید) ۲۷
امام آنا (مزار) ۵۴	بلخی (ابو الفضل) ۱۵.۱۴
امام قلی بہادر خان ۲۰.۱۸	بلخی (محمد شقیق) ۲۷
امام لامشی (مزار) ۲۸	بلخی (محمد فضل) ۲۸.۲۶
امان (خواجہ) ۵۴	بندہ خاتون (مزار) ۲۷
اولیا (خواجہ) ۲۷	بہاء الحق والدین ۵۲.۴۲.۴۲.۴۰
ابرج ۴	پریم شیخ عزیزان (مزار) ۵۷
بابا ثابت (مزار) ۴۰	پزدوی (علی) ۲۱.۲۰
بابا حاجی صفا (مزار) ۵۰	پیر محمد سلطان (مدرسہ) ۲۲
بابا نظر آنا (مزار) ۵۴	پیر میدان (خواجہ) ۴۰
بابا زین الدین ہندی ۲۷	تاشکندی (عارف جان بابی) ۱۴
بابای آبریز ۴۷	تبع (ملک) ۴

تیرکان آقا (دخمہ) ۲۴	جوجی خان بن جنکیز خان ۱۷
نور ۴	چاروق (خواجہ) ۵۴
نومان آقا (خانقاہ) ۲۵	چاروق پوش (خواجہ) ۵۴
نومان آقا (دخمہ) ۲۴	جب (محمد) ۱۲
تیکیرمانچی آنا ۲۷	چرخ (بعقوب) ۲۲.۲۲
تیمور کورکسان ۲۴.۲۲.۱۷.۱۵.۱۴.۷.۴	چوپان آنا ۵۲.۴۴
۵۴.۲۲.۲۲.۲۰.۲۹.۲۵	حاجی صفا ۵۰
تیمور (حوض چہار باغ) ۲۱	حبیبہ سلطان بیگم ۵۰
تیمور (جنازہ) ۲۲	حنی (لطف اللہ) ۴۱
تیمور (دخمہ) ۲۲	حسن آنا (مزار) ۵۲
تیمور (رباط حرم) ۲۶	حسن بن شیخ محمد سعیدی ۵۶
تیمور (کشیڈ) ۱۷	حسین (امیر) ۲۵
تیمور (مدرسہ امیر تیمور) ۱۸	حسین (پدر امام علی پزدوی) ۲۰
تیمور (مسجد جامع) ۲۹.۲۵	حسین (دخمہ) ۲۵
ثابت (بابا) ۴۰	حسین (مزار امیر حسین) ۵۲
نور باقر ۲	حسین خوارزمی ۲۶
نور بن الحارث ۴	حضرت امام آنا ۵۴
جامی (عبد الرحمان) ۲۲.۲۸	حضرت خضر ۲۶.۱۲.۱۱.۱۰
جان خواجہ (مزار) ۲۹	حضرت شاہ ۲۹.۲۶
جرجس پیغمبر (مزار) ۴۰.۲۹	حضرت شاہ (دروازہ) ۲۹.۲۲.۱۴.۱۲
جعفر صادق ۲۴	حضرت شاہ (مزار) ۲۲.۲۱.۱۸
جمال الدین ۵۸	حضرت غوث (مزار) ۵۲.۵۲
جشید (غیاث الدین) ۱۶	حضرت کائنات (محمد مصطفیٰ) ۲۲

خادم بوده اند قبر حضرت شیخ خادم در برون سمرقند واقع است که آن را تعین نموده شد و حضرت ایشان معاصر حضرت مخدوم اعظم ده بیدی اند از سمرقند تا مزار ایشان دو فرسنگ است بزار و بنبرک به

بو باید دانست که از سمرقند تا بخارا بیست و هشت فرسنگ است از سمرقند تا ولایت تاشکند سی فرسنگ است چنانچه از تاشکند تا [ولایت] ترکستان سی فرسنگ است از سمرقند تا بلخ شصت فرسنگ است و از سمرقند تا مکه معظمه که هشتصد و شصت فرسنگ است و از سمرقند تا استراباد دوصد و هشتاد فرسنگ است و از سمرقند تا بمن هزار فرسنگ است و از سمرقند تا اوتزار هفتاد و پنج فرسنگ است از سمرقند تا کاشغر یکصد و بیست و پنج فرسنگ است و از سمرقند تا خطای دو صد و شصت فرسنگ است و از سمرقند تا ولایت چین سیصد فرسنگ است^۱ هر فرسنگ دوازده هزار گز است و هرگز بیست و چهار انگشت است تمام شد این نسخه مسی بمسیریه فی بد اقل العباد ابو سعید مخدوم سمرقندی در سنه ۱۳۱۳ بکهزار و سیصد و سیزده فی شهر رجب المرجب

۱) Въ третьей рукописи прибавлено: و از سمرقند تا خوارزم هشتاد و بیست فرسنگ است

این کتب یوم پنجشنبه در ماه جمادی الاول در سنه ۱۳۱۲ در مریسه شیراز از دست فقیر حقیر سعید سعید الراجی رحمت باری تعالی یوم القیامة ملا عبید الله ابن محمد طاهر قزاقین (?) اتمام یافت
خط رورق دهرستان صد سال • بیچاره نویسنده صحنه در خاک رود
ریا بر من مکن قهر عتاب • هر خدایی رفته باشد در کتاب
هر خطای رفته را تصحیح کن • تا نکند رحمت ترا یوم الحساب

فهرست نامہاء اشخاص و انساب

ابو لیث سمرقندی ۲۶. ۲۷	آبریز (بابای) ۲۷
ابو نصر فصاب (مزار) ۲۶	ابو اسحاق (مطوعی) ۲۴
آنالیق بلنکنوش بی ۲۷	ابو الحسن (خواجہ) ۲۶
احرار ۵۵. ۴۲	ابو الحسن (شیخ الاسلام) ۲۶
احرار (خواجہ - دروازہ) ۱۱. ۲۴	ابو الحسن اشعری ۲۵
احرار (مزار) ۲۰. ۲۱. ۲۲. ۲۳. ۲۴. ۲۷	ابو سعید (سلطان) ۲۲. ۲۳. ۲۴
احمد (خواجہ) ۱۸	ابو سعید آبریز (شیخ) ۲۷
احمد خواجہ (دخمند) ۲۴	ابو سعید آبریز (مزار) ۲۷
احمد (سید) ۲۷	ابو سعید بن برهان الدین ساغرچی ۲۹. ۲۲
احمد بسوی ۲۸	ابو سعید خواجہ ۲۷
آخری (خواجہ) ۲۸	ابو سعید خواجہ (میر) ۱
آدم ۲۸	ابو طالب سرمست (مزار) ۵۲
ازدر (محمد بن مالک) ۲۶	ابو طاهر سمرقندی ۱. ۳۷
اسحاق ۵۱	ابو عبد الله ۲۲
اسحاق ختلانی (مزار) ۵۱. ۵۲	ابو الفارس بغدادی (مزار) ۲۸
اسحاق ولی (مزار) ۴۱	ابو الفضل بلخی (مسجد) ۱۴. ۲۸
اسکندر (قلعه) ۲. ۳. ۴. ۲۸. ۲۹	ابو القاسم سمرقندی ۵۲
اسکندر (کول) ۹	ابو المکارم (مزار) ۲۸
اسکندر (ملک) ۴	ابو المنصور ماتریدی ۱۰. ۱۳. ۱۴. ۲۵
اسکندر دارمی (مزار) ۲۸	ابو المنصور ماتریدی (مزار) ۲۴. ۲۶. ۲۷

ده پید يك فرسك است و مير صافی ضمير بلكتوش بی انالیق داخل سلسله خانه واده ایشان بود^۱) و مرید حضرت شیخ هاشم که فرزند ایشان است بود^۲) بنابراین بلكتوش بی انالیق در سلسلهٔ یکهزار و بیست و هشت در سمت جنوبی مزار ایشان خانقاه وسیع رفیع بنا فرمود همیشه مقام مشایخ کرام و موضع هجوم خواص و عوام است بزار و بتبرک به^۳) مزار فیض آثار خلیفه صدیق علیه الرحمة ایشان خلیفه حضرت موسی خواجه علیه الرحمة اند در کنارهٔ فریده ده پید بطرف شمالی آن بدرون باغات واقع است مزار فیض آثار حضرت امام علی سغدی در موضع کشکینت از تومان آفرین کنت واقع است بدر ایشان حسن بن شیخ محمد سغدی است در زمان ایشان فریده ایشان را سغد خورد میگفته اند و سلسلهٔ ایشان بحضرت خواجه احمد بسوی منتهی میگردد مزار فیض آثار مخلص خان در موضع سوغانچی از تومان آفرین کنت واقع است^۴) مخلص خان از خلفای حضرت قاسم شیخ عزیزان بوده اند و طریقهٔ ایشان [نیز] بحضرت خواجه احمد بسوی منتهی میگردد ذکر ایشان در کتاب لمحات واقع است^۵) مزار فیض آثار حضرت امام محمد بن اسماعیل بخاری در موضع خرتنك از تومان سغد کلان واقع است

۱) Въ третьей рукописи: خانه‌دان و آستان حضرت هدایت پده بود
 ۲) Тамъ-же: که وند ارجمند آن خواب است
 ۳) Тамъ-же послѣдний фраза представлена въ такомъ видѣ: که همیشه مقام مشایخ کرام و موضع ذکر خاص و عام علی الدوام باشد
 ۴) Въ третьей рукописи: از تومان تنکی فوران داخل آفرین کنت واقع است
 ۵) Тамъ-же: در لمحات مفصلاً بیان میگردد

المحال آن موضع بواسطهٔ مزار فیض آثار ایشان مشهور بموضع خواجه اسماعیل است و بر سر مزار ایشان به برج شمالی شرقی مسجد مذکور قریب بران افتاده است از سمرقند تا بموضع خرتنك دو فرسك است وفات ایشان در سلسلهٔ دو صد و پنجاه و شش بوده است بزار و بتبرک به مزار فیض آثار حضرت نوعی^۳) انا در موضعیکه مشهور است بنام ایشان و قریب بمزار حضرت خواجه اسماعیل بخاری است در بالای تل رفیع از تومان سغد کلان واقع است ایشان از ولایت^۴) نوعی^۳ اند دران مقام آسوده اند^۵) علیه الرحمة مزار فیض آثار حضرت عالم شیخ عزیزان در موضع علی آباد از تومان شیراز که آن را تومان ککابد نیز گویند واقع است ولد ارجمند حضرت مؤمن شیخ عزیزان و ایشان ولد ارجمند حضرت درویش شیخ عزیزان بوده اند علیه الرحمة^۶) مزار فیض آثار حضرت پریم شیخ عزیزان در موضع صید آهو که قریب بموضع علی آباد است واقع شده از سمرقند تا بموضع مذکور نهمینا سه فرسك است بزار و بتبرک به مزار فیض آثار حضرت عزیزان شیخ خدا بداد قدس سره در موضع غزیره از تومان شیراز واقع است ایشان مرید شیخ جمال الدین بوده اند و ایشان مرید شیخ

۳) Въ третьей рук.: نوعی
 ۴) Въ Академической рукописи вместо: از ولایت: поставлено: که قبیله
 ۵) Въ третьей рукописи такъ: در ان موضع مسکن اختیارده بوده اند و نیز آنجا: آسوده اند
 ۶) Тамъ-же ибелъ этого назвара слѣдуетъ: مزار فیض آثار حضرت مؤمن شیخ عزیزان
 ۷) عزیزان ولد ارجمند درویش شیخ عزیزان نیز در موضع مذکور است واضح است بزار و بتبرک

آنکه ایشان غیر آن چوبان انا اند که آن شخص در خوارزم بوده اند و ابن عمارت عالی که بر سر مزار ایشان است امیر تیمور کورکان بنا نموده است مزار بابا نظر انا در دامنه شمالی کوهک است در جانب دریا افتاده ایشان از جمله مجذوبین بوده اند مزار فیض آثار خواجه چاروق پوش در موضع خواجه چاروق در تحت درخت ارچه که برس میگویند واقع است احوالات ایشان پوشیده است مزار فیض آثار حضرت صوفی دانشمند در مضافات فصیحیه قرابند از تومان شودار واقع است بر سنک مزار ایشان نام ایشان ظاهر است ذکر ایشان در کتاب لکحات که حضرت عالم شیخ عزیزان تصنیف نموده اند مفصل و مبین است مزار فیض آثار افتخار شیخ در تومان شودار در موضع راز مان واقع است ایشان از مشایخ ترک بوده اند بعضی موضع مذکور را قدم جای ایشان میگویند و جسد ایشان را در موضع نو باغ در تحت چنار مدفون میدانند و مشهور قول اول است واللہ اعلم مزار فیض آثار حضرت امام انا در تومان انهار در موضعیکه بنام ایشان مشهور است احوالات ایشان پوشیده است و صورت قبر ایشان بصورت تلجہ طولانی افتاده است مزار هدایت خواجه مجذوب در جوار مزار حضرت ایشان در طرف شرقی آن در بلندی افتاده است انتقال وی^۱ در سنه^{۱۲۴۴} بکهنار و دوصد و چهل و چهار واقع شده این مخلص ایشان را دیده و دعا گرفته بود مزار فیض آثار خواجه نو باغ در تومان نو باغ واقع است

۱) در مان: В. рукописи г. Вяткина:

۲) در نغورور بر سر مزار سرور: В. третьей рукописи прибавлено:

مزار ایشان بغایت کثیر الفیض و جلی النور است مزار فیض آثار مولانا خواجگی کاسانی مشهور بمخدوم اعظم دهیدی اند کاسان از توابع فرغانه است از محکوم اندیجان ایشان از کاسان بموضع ده بید نقل نموده ساکن شده اند حضرت ایشان مرید مولانا قاضی حضرت مولانا قاضی مرید قطب الابرار حضرت خواجه ناصر الدین عبید الله احرار اند قدس سره مقامات و احوالات و کرامات جناب حضرت مخدوم اعظم ازان برتر است که بتقریر بنا بنحویر آید خلاصه این هیجده از بیان عاجز است و مقامات ایشان را کنایست مشهور^۱ بلکه آن هم مجمل از تفصیلات حالات ایشان است اما زمانیکه ندای ارجعی الی ربک راضیه مرضیه بکوش مبارکش رسید^۲ در تاریخ سنه^{۹۴۹} نصد و چهل و نه در بیست یکم شهر محرم الحرام روز دوشنبه وقت چاشت مستحق جواب انا لله و انا الیه راجعون گردید^۳ آن نور پاک را در زیر درخت مورود در مکانیکه در حال حیات خود اکثر آنچه می نشسته اند^۴ و آنچه خوش حال میشده اند بغایت خلو تکیده خاک محفوظ ساختند^۵ لفظ قطب عالم رفت وی تاریخ | وفات | ایشان است و از سرفرد تا فرید

۱) در شرح مشهور: В. третьей рукописи:

۲) بکوش هوش مبارکش خوانده شد: Тамт-же:

۳) وسدای منطوقه علی نفس ذائفة الموت را بکوش روبرو بفرمودش رسانیدند: Тамт-же прибавлено:

۴) کثیر اوقات: Последняя фраза в третьей рукописи изложена так:

نشسته بید ذکر و ذکر حضرت حق سبحانه مشغول شده

غسل: غسل بغایت خلو تکیده خاک محفوظ ساختند: Тамт-же прибавлено:

پاکش داده ظاهر و مطهر ساخته با آبهای بلا دغ آخرش منبوس ساخته بلکه بغایت خلو تکیده خاک

ان ذراع دین را محفوظ ساختند دوسری و هدایتان در فراتش خون سبز دیده کن جری کرده بکوشه

حزق داغ بر چکر لب خشک نشسته لایوس که آن کلدسته کاشتن و چهل هدایت که در عالم نمائند

میشده است مزار ایشان از سمرقند تخمیناً بیست فرسنگ است
 مزار فیض آثار خواجه محمد بشارا در کوه سار توابع
 سمرقند واقع است ایشان در تحقیقات خواجه ابو القاسم
 سمرقندی مذکورند و از توابعین بوده اند مزار ایشان در
 قصبه پنجه گنت که از محکومات سمرقند است آنجا است در سنه
 هفتصد و شصت و چهار شیخان مزار ایشان در بالای سمرقند
 ایشان قبر طولانی و خانقاه عالی دران زمین بنا نموده اند
 از سمرقند تا مزار ایشان تخمیناً بازده فرسنگ است عزیزتری
 گفت که مزارات اکابر ماورا النهر را بسیار زیارت کرده ام
 اما هیچ مزاری را مثل مزار خواجه مذکور فیض
 بخش ندیدم مزار فیض آثار حضرت ابو طالب سر مست
 در کوه جنوبی در محله قصبه اورکوت که از محکومات
 سمرقند است واقع شده در سر مزار ایشان چنارهاست بزرگی هر
 چناری بقدر مناربت و اینجا چشمه است که بقدر یک سنک
 آسیا [آب] از یک منفذ خارج میشود در طرف شرقی مزار ایشان
 در سنه ۱۲۰۷ بکھزار و دوصد و هفت امارت پناه کنه بیک دیوان یکی
 که از امرای جماعه منکبه و مخلص علما بود مدرسه عالی
 در آنجا بنا نمودند الحال محل تدرس اهل طلبه است و
 احوالات ایشان پوشیده است از متقدمین اولیا بوده اند از
 سمرقند تا مزار ایشان تخمیناً پنج فرسنگ است مزار فیض آثار
 خواجه امان نیز در محله قصبه اورکوت واقع است و ایشان
 نیز از اولیاء متقدمین بوده اند مزار فیض آثار حضرت غوث
 در محله قصبه اورکوت واقع است گویند که آن بزرگوار را مرتبه

غوثی حاصل شده بوده است و بعضی قدم جای غوث میگویند
 و علامات فیض ایشان واضح التور است مزار فیض آثار
 امام فخر الدین خان شهید در موضع جمعه بازار از تومان
 شودار واقع است قریب بجوی عام در غم افتاده ترکان
 شاه سوار انا میگویند ایشان از جمله مجتهدین در مذهب
 حنفی بوده اند از سمرقند تا مزار ایشان تخمیناً سه فرسنگ
 است و دیگر خواجه امیر حسین در موضع ترک و خواجه حسن انا
 در موضع قندوزک از تومان شودار واقع است در بلندی خانه دریای کوهک
 افتاده ترکان مزار حضرت اصول یغ حسن انا خلیفه حضرت زنگی انا
 میگویند مشهور آنکه مزار ایشان در مضافات ولایت تاشکند است از
 مزار حضرت خواجه حسن انا بسمرقند یک فرسخ است و دیگر
 خواجه سقا در موضع سقا در غربی تل رفیع و در پابان
 تل مذکور در تومان شودار واقع است و این تل در جنوبی
 چهار باغ امیر تیمور که مسی بیاغ دلکشا بوده افتاده است
 حضرت خواجه سقا از خلفای خواجه بزرگ خواجه بهاء
 الحق والدین بوده اند از سمرقند تا مزار ایشان تخمیناً سه
 چار یک فرسنگ است خواجه کوهک بقریب دریای کوهک در
 تومان شودار واقع است ایشانرا خواجه کوهک میگویند
 مزار ایشان در تلی کوهک واقع است و نیز مزار فیض آثار
 خواجه چوپان انا در کوهک واقع است و بلندتر از آن
 تل دیگر نیست گویند که ایشان از خلفای حضرت سید انا
 بوده اند در کوهک شبلی میکرده اند و بعضی مزار چوپان انا را
 در خوارزم میگویند و این مقام را قدم جای میگویند تحقیق

عبدی درون عمارت و قبۀ بود که بعد از خرابی یکی از سلطانان
 سلاطین نیسوریه آن علیسوده تعمیر خانقاه و حجره‌ها بنا نهاد
 و این عمارت کاشین کاری در عصر میرزا الخ بیگ واقع شده
 نقلت که سلطان سنجرا در دشت فطوران در عرصۀ شرقی بیرون |
 سمرقند است با کفار فرا خطای محاربه عظیم واقع شد در
 آنجا مسلمان بسیار شهادت رسیدند و ابتدای زوال دولت
 سلطان سنجرا در سمرقند از همین محاربه واقع شد و آن
 نهاد در همان موضع مدفون شدند و غار عاشقان در همان
 موضع است و بنای مدرسه قبه نیز از سلطان سنجراست و آن
 دخمه ربيع که در شمالی مزار ایشان است و مردم آنرا عشرت
 خانه میگویند آن دخمه حرم مسوره مسماة^{۱)} صاحب دولت
 بیکه است که مادر مسماة مذکور حبیبه سلطان بیگم بنت امیر
 جلال الدین بنای این کبذرا نموده و از برای فرار حجرات
 ترتیب داده اند و قبر مولانا محمد صادق در همین بنده است
 مولانا در ایام دولت عبد اللہ بهادر خان در سمرقند بعمل
 قضای بلدۀ مذکوره منصوب بوده اند وفات ایشان در سنه
 بکھزار و شش واقع شده است لفظ فجر دین تاریخ وفات ایشان
 است مزار فیض آثار بابا حاجی صفا در بیرون سمرقند شهر
 در سمت شرقی برج جنوبی در محله قلندرخانه که آنرا
 تکیه قلندران گویند واقع است حضرت حاجی صفا مجاورت
 مکه نموده حضرت خانه معظمه را تنها یافته اند در سمرقند
 بنای تکیه و قلندرخانه نموده در تاریخ سنه ۱۰۵۳ بکھزار و پنجاه

۱) مسوره است که حرم نعمت مسماة

رسد از دار بعد بخلوتخانه قریب انتقال نمودند لفظ ختم
 اقطاب تاریخ وفات ایشان است مزار فیض آثار خواجۀ
 خواجگان در موضع فواله در شرقی نمازگاه سمرقند واقع
 است مزار فیض آثار مآذ خواجده در بیرون شهر سمرقند در
 طرف جنوبی مزار حضرت عبدی درون و قریب بر راه
 عام که مردم بموضع محله میروند واقع است احوالات ایشان
 پوشیده است مزار فیض آثار خواجده اسحاق خندان در
 کوهسار ناحیه از محکومات سمرقند که آنرا کوه فان میگویند
 واقع است و فان فصیح است که آنجاست حضرت خواجده
 اسحاق از خلفای امیر سید علی همدانی اند که از خلفای
 شیخ نجم الدین کبرا میباشند در موضع در وسط کوه فان
 غاریست حضرت خواجده بر در غار نشسته جسد مبارک ایشان
 غیر مدفون^{۱)} است و تائبات از هر سال کسوتگران ریخته است
 و روی مبارک ایشان بطرف قبله و پشت بر مشرق استاده اند بهیشت
 منتظران امیدوار صور اسرافیل علیه السلام و از سقف
 آن غار قطره قطره آب میچکد و چند قدمی بطرف درون غار
 رفته آن آب سنک میشود گویند که از اینجا نسیم دلگت و هوای
 فرح فزا و زبده روح را نازه میگردانند و حقیقت ایشان
 معلوم احدی نشده و قریب بدر غار خواجده کسین بوده
 که در هر سال دو مرتبه گل می آورده و گل سرخ ظاهر
 میساخته و دیگر از کرامت وی اینکه هر چند که در غار را
 سنک و لای مسدود میکرده اند بی سبب و بی باعث کشاده

۱) Въ третей рукѣ: не представлено

میرفت ذکر مزار خواجه عبدی برون در محله بیرون شهر بدوری
 نجینا نلت فرسخ در سمت جنوبی شهر واقع است ندر محمد دیوان
 یکی بر سر مزار ایشان خانقاه واسع و حجرهها بنا کرده است گویند
 که ایشان از احفاد حضرت امیر المؤمنین عثمان^۱ رضی الله عنه
 بوده اند و اتساب ایشان بقبیله عبدی نیز بوده عبدی اسم از
 قبیله عرب نیز بوده در اصل خطاب ساوی بوده است از^۲ متقدمین
 اند گویند که جد ایشان همراه قطیبه آمده بوده اند نقلت که
 در زمان اسلام اول سعید بن عثمان همراه حضرت قثم بن العباس
 آمده سمرقند را بصلح فتح کردند و اسلام آشکارا نمودند و بعد
 از شهادت حضرت قثم بن العباس سمرقندیان بدین سابق خودها
 در آمدند^۳ تا زمانیکه قطیبه از مروان آمد بعد از ورود قحط عظیم
 بحیله و تدبیر سمرقند را دویم باره فتح نموده منقاد بدین حضرت
 رسول الله علیه و السلام گردانید ایشان را خواجه عبدی برون
 ازینوجه میگویند که مزار ایشان در خارج قلعه سمرقند است^۴ که
 آن را دیوار قیامت میگویند و میانه قلعه اسکندر^۵ و مزار ایشان نجینا
 پنجصد قدم است در بعضی کتاب تواریخ مذکور است که مردم سمرقند
 بشکر قطیبه حرب عظیم نمودند قطیبه از دیوار شهر دور رفت
 و در زمین نوباغ منزل و استقامت کرد و آنجا حوض بغایت کلان
 کند و لشکر وی بدور آن اقامت کردند المحال آن حوض را کول

۷ 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

1) Въ той-же рукописи въмето عثمان поставлено;
 2) Тамъ-же: چناب خواجه از
 3) Тамъ-же эта фраза наложена такъ: بعد از آن که قثم بن العباس شهادت یافت
 باز سمرقندیان مرتده شدند و بدین اصلی آبا عود نمودند
 4) Тамъ-же подробности: در آن عصر دو عبدی بودند یکی را
 عبدی برون نامیدند و یکی را برون تا فرق شود و هم جای اقامت و مزار ایشان در برون قلعه سمرقند است
 5) Тамъ-же прибавлено: بنا کرد

ماغبیان میگویند و مدت اقامت ایشان چهار ماه و بروایت هفت
 ماه کشید شهر را فتح بکرد باز بکرد بد^۱ ذکر مزار فیض آثار خواجه
 عبدی برون در برون شهر در طرف جنوبی مابیل بشرقی در
 محله مولیان در موضعی که نام آن موضع را در قدیم فنا^۲
 فتح میگفته اند بدرون قلعه اسکندر است نجینا هزار و سیصد
 قدم است ایشان معز الدین نام دارند ولد خواجه محمد
 بعقوب بن خواجه عبدی بن حضرت عثمان رضی الله عنه
 لقب ایشان خواجه کج روان بوده است پسر عبدی برون بوده اند
 میان علم حال و قال جامع بوده اند نقلت که ایشان
 در سمرقند قاضی بوده اند معدلت ایشان تا غایتی بوده است
 که پدر ایشان در واقع شهادت دادند^۳ و شهادت پدر خود را
 قبول نکردند و گفتند که ای پدر ما خورد سال بودیم
 شما قبل از ادای خراج سلطانی از تانک بهمان انگور بر آوردید
 بدین سبب در عدالت شما توقف داریم حضرت ایشان در
 ایام حیات خود چغذرا مکروه می داشته اند بنا بران چغذ
 در حوض مزار ایشان داخل نمیشود و بهر حوضیکه از آب
 حوض ایشان میریزند چغذ آن حوض بیرون میروند ولای
 حوض مزار ایشان دافع قروح خبیثه اطفال است خواه بر
 قرحه مانند و یا بنام آن طفل بر دیوار مزار ایشان چغذند^۴
 گویند که سلطان سنجر ماضی را بر سر مزار حضرت خواجه

1) Въ третьей рукописи: بالآخر شهر را فتح کرد و باز کردید
 2) Въ рукописи г. Ваткина: فنا فتح
 3) Въ третьей рукописи прибавлено: حضرت خواجه رد کردند
 4) Въ третьей рукописи прибавлено: آن قرحه خشک میشود

۵ ۱۰ ۱۵ ۲۰

ایشان بطرف جنوبی افتاده در محاذی پای حضرت خواجه است
 بیالای قبر مولانا از قیرهای دریا ریخته اند نشان مزار مولانا
 همان است و سایر خلفای ایشان اکثر در حظیره حضرت ایشان
 آسوده اند تفصیل ایشان در کتاب رشحات مذکور است و همچنین قبر
 مولانای معلم صاحب تصانیف مولانا عصمت الله در حظیره حضرت
 ایشان است انتقال ایشان در سنه ۱۱۰۹ بکهنزار و نه بوده است و نیز
 قبر زبده الفضلا میر سید راقم که مؤلف تاریخچه در حظیره
 ایشان است در جوار قبر جد خود خواجه عصام الدین بن
 خواجه نظام الدین ابن مولانا محمود کیلانی واقع است و نیز
 قبر سلالة العظام نتیجه الکرام سلطان خان خواجه شیخ
 الاسلام در حظیره حضرت ایشان در طرف جنوبی واقع است
 ایشان از اولاد حضرت خواجه اند و متولی سر مزار بوده اند
 [وهم] در ملک فرغانه بنصب خواجه کلانی و در بخارا و
 سمرقند بنصب شیخ الاسلامی ممتاز بوده اند افکار رنگین
 و اشعار نمکین بسیار گفته اند بزبان فارسی و ترکی نظم خوب
 و دیوان مرغوب دارند و در اشعار لفظ ادا تخلص دارند
 در سنه ۱۲۵۱ بکهنزار و دو صد و پنجاه و یک در بلدة بخارا وفات یافتند
 و نعش ایشان را در سمرقند آورده در جوار جد کرام ایشان
 گذاشتند و نیز قبر مولانا میر عبد الحی خواجه فاضی
 یلان و هم شیخ الاسلام در همین پشته حضرت خواجه است
 در محاذی جنوبی شرقی مدرسه ندر دیوان یکی که در طرف
 شمالی مزار حضرت خواجه احرار قدس سره واقع است
 افتاده در بالای تلچه معین میان قبر مولانا و دیوار مدرسه

تعمینا شصت قدم است مولانا عالم معلوم بوده اند تولد ایشان
 در سنه ۱۱۶۹ بکهنزار و یکصد و شصت و نه بوده است مدت عمر و
 حیات ایشان هفتاد و چهار سال بوده است در تاریخ سنه ۱۲۴۳ بکهنزار
 و دو صد و چهل و سه بوده است که از دار غرور بخلوتخانه سرور
 خرامیدند مدت قضا ایشان در بلدة سمرقند چهل سال و مدت
 مرض که از اوجاع مفاصل بوده سیزده سال در اتنای مرض کتاب
 حواشی شافی بر شرح بیضاوی و شرح فارسی صحیح بخاری و ترجمه
 فارسی زبور داود علیه السلام و کتاب اخلاق بهادر خانی و
 شرح الشرح هدایه از کتاب الیغ لنا آخر تصنیف نموده اند و بعد
 از فوت مولانا عبد الحی شیخ اسلام بسر ایشان که مولانا ابو
 سعید خواجه که عالم به جمیع علوم عقلی و نقلی بوده اند
 بجای پدر فاضی کلان شدند اکثر اوقات حضرت امیر حیدر
 بادشاه به بخارا برده همراه علمای بخارا مناظره و مباحثه
 فرموده در علمه قال انکشتنمای روزگار بوده اند همه سر
 تسلیم می آوردند و این کمنام مثلا ابو طاهر خواجه مفتی
 بسر فاضی ابو سعید خواجه فاضی کلان مذکور مؤلف
 همین رساله قطره ازین بحر و ثمره ازین شجره است لیکن قطره
 ایست خجل و ثمره ایست منفعل مزار فیض آذر شیخ ابو
 سعید آبریز فریب بحظیره خواجه احرار قدس سره است از
 احفاد بابای آبریز بوده مزار بابای آبریز در مقبره
 جاگردیزه است ایشان را آبریز بدان سبب میگویند که ایشان
 فرموده اند که روح من به بالی | خاک | حضرت آدم صلی الله آب

۱) در افعال ترجمه ...

و گمر پادشاهی بمانند خادمان در رکاب وی پیاده میدویده اند
 و باندک بی ادابی که نسبت بهلازمان [درگاه] آنجناب ظاهر نماید از
 ملك و دولت بلکه از حیات و سلامت جدا شده عبرت زمانه
 میگردیده از کمال تصرف و قوت ولایت بظاهر و باطن خلق
 متصرف بوده اند حضرت ایشان بحسن ظاهر و ملاحظت باطن
 آراسته بوده اند نسبت باطن ایشان آنقدر ملاحظت و شیرینی
 بوده است که گرفتار صحبت و کند محبت ایشان را لذت جاوید
 و حلالت مدام میسر بوده است چنانچه شاهد این حال^۱ زیارت
 مزار فیاض الانوار حضرت ایشان است که باطن مرده را و دل
 افسرده را زنده میگرداند و بجمرد توجیه بروضه ایشان حیات
 تازه و نشاط بی اندازه میبخشد بیت

نا روضه خواجده مظهر انوار است
 منزلکده قطب و مجمع ابرار است
 حریت هر دو کون کرد حاصل
 هر کسکه غلام خواجده احرار است^۲

این فرش زمین اخلاص مدتی است چون فاخند طوق دار
 در مزار ایشان است و چون عندهای گرفتار آن بوستان است روزی
 دران آستان از حرارت دل رخساره بر سنگهای فرش مزار
 ایشان میسودم و بر لب حوض و زیر درختهای طوبی مثال این
 غزل را فرمودم بیت

کوی تو چیست کعبه دار القرار فیض

۱) و نظیر این مقال در اکاد. و در تریس. ر. ک. در کتب دیگر نیز آمده است.
 ۲) در تریس. ر. ک. در کتب دیگر نیز آمده است. در تریس. ر. ک. در کتب دیگر نیز آمده است.
 ۱) در تریس. ر. ک. در کتب دیگر نیز آمده است.

صحنت بهشت مرقد پاکت حصار فیض
 نورست بسکه تربت قدس شعار تو
 بنوشته کرد لوح تو هذا مزار فیض
 جز عجز نیست بار که قدس را نیاز
 خاک در تو کثتم کثتم دوچار فیض
 با خواجده ولی ز تو دارم توقیعی
 من نخل خشک لطف تو ام آیسار فیض
 از لطف خویش اینقدرم تشدب مدار
 صبح دمیده چه بزم انتظار فیض

حضرت ایشان کبر سن در یافته بوده اند در تاریخ هشتصد
 ونود و پنج آن قبله مقلان و آن عارف عارفان در فریبه کمان کران
 که در دامنه کوه جنوبی سمرقند واقع است در شب شبیه از دار
 بعد برای قرب خرامیده از دنیا^۱ نقل فرمودند و نعل مبارک
 ایشان را از آنجا آورده در فریبه خواجده کفیر که محل
 اقامت آن جناب بود در بیرون محاطه ملایبان آن نور پاک را
 در حرم سرای خلوت کده خاک گذاشتند نمائند مرشد راه
 تاریخ وفات ایشان است روحانیت حضرت خواجده را در حمایت
 اولاد کرام و اهالی سمرقند آثار نصرف عجیب ظاهر است
 اصحاب و خلفای حضرت ایشان کثیرند از جمله صاحب
 کتاب سلسله العارفین حضرت مولانا محمد فاضی که پیر
 حضرت مخدوم اعظم ده بیدی اند در جوار مزار
 حضرت ایشان آسوده قبر ایشان در پایان مزار حضرت

۱) در تریس. ر. ک. در کتب دیگر نیز آمده است.

واقع است نشان مزار ایشان مرقد طولانی است غنجاره در لغت سرخ
 روی را کوبند مزار فیض آثار خواجه مرغان نیز در
 قریه خواجه غنجاره است کوبند که ملائکه بصورت مرغان
 به پیش خواجه می آمدند و تعلیم طریقت از خواجه
 می گرفتند رحمة الله علیه مزار فیض آثار خواجه غلام
 در بیرون شهر در محله که آنرا محله خواجه غلام میگویند
 نقلت که خواجه اول مرتبه وفات یافته اند در آن محله
 مدفون شدند بعد از آن غلام ایشان وفات یافت آن را
 پیاپی خواجه دفن کردند و علم نهادند روز دیگر دیدند
 که قبر غلام بالا و قبر خواجه پایین شده است الحال
 همچنین است مزار ایشان فیض الانوار است مزار فیض آثار قطب
 الابرار غوث الاخبار حضرت خواجه احرار قدس سره^۱ نسب
 حضرت ایشان بحضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه میرسد حضرت
 ایشان در اصل از ولایت تاشکند بوده اند بتوجه خاطر سلطان
 ابو سعید خان از تاشکند بمرقد آمده در محله خواجه
 کفگیر اقامت کرده اند آن محله است بطرف جنوبی شهر
 بقدر ثلث فرسخ از شهر دور افتاده و حضرت خواجه مرید
 حضرت مولانا یعقوب چرخساز اند و ایشان مرید حضرت
 خواجه بهاء الحق و الدین اند لیکن مولانا یعقوب کمالات
 از حضرت خواجه علاء الدین عطار یافته اند و حضرت
 خواجه علاء الدین جای نشین خواجه بهاء
 الحق و الدین نقشند اند و حضرت خواجه احرار قدس سره در

۱) در بیرون شهر سمرقند است در جانب شهر تخمیناً
 چهار یک سنک میباشد

ایشانای طلب بهرات و سمرقند و بخارای شریف بسیار کشته
 و صحبت مشایخ وقت را مثل^۱ حضرت سید قاسم و مولانا
 نظام الدین خاموش و شیخ بهاء الدین عمر و غیرهم را در
 یافته اند و عاقبت بمولانا یعقوب چرخساز مرید شده و
 از آن جا کمال و تکمیل یافته بکانه جهان و متفرد دوران شده اند
 چنانچه حضرت مولانای جام مولانا عبد الرحمن جامی که
 منبع انوار ولایت و در دریای دانش و هدایت بوده اند در
 کتاب تحفة الاحرار که بنام حضرت ایشان نوشته هدیه
 صحبت شریف آن جناب کرده میفرمایند که

زد بجهان نوبت شاهنشاهی

کوکبه فقر عید اللهی

آنکه ز خیریت فقر آکھت

خواجه احرار عید الله است

و در کتاب دیبکر میفرمایند که

خواجه خواجگان کار آگاه

قبلة مقلان عید الله

اینچنین حضرت مولانا محمد قاضی را کتاب است که سلسله العارفین نام
 و مولانا علی صفی را کنایست رشحات نام همه مشتمل بر حالات و
 مقامات و کرامات حضرت ایشان است که صفحه این رساله در نقل
 آن وسعت ندارد و سلطانان صاحب دستکاه و پادشاهان با
 عز و جاه همه کمر [غلامی و] فرمان برداری و اخلاص کیشی حضرت
 خواجه را بر میان بسته اند پادشاهان^۲ با وجود تاج خسروی

۱) در کتاب مشایخ آن عصر را که مثل
 ۲) در اکاد. روضه پادشاهان نوشته شده است
 خوانین علی مقدر

واقع است و مشهور بحضرت جرجس پیغمبر لیکن مرقد حضرت جرجس پیغمبر در ولایت موصل است عزیز میگویند که شاید بسبب اشتراك اسم باشد و زود مراد بسبب آن میگویند که بهر مقصد زایران مرقد خواجه روحانیت ایشان را شفیع می آرند آن مقصد زود حاصل میشود در تاریخ ۱۲۴۹ هجری ۵
 یک هزار و دو صد و چهل و نه استنا محمد شریف دیک ریز بر دور مزار ایشان ایوان رفیع مزین تعمیر کرده یک پای ستون آنرا از چوبین ریخته^۱ نصب نمود مزار ایشان لایح التور است و کثیر البرکات است مزار فیض آثار حضرت خواجه دانیال در بیرون شهر بطرف شمالی در رخنه شرقی قلعه افراسیاب در لب جوی سید آب واقع است عوام [آنرا] قبر دانیال پیغمبر میگویند [لیکن] مزار آن حضرت در ولایت موصل است میگویند که ایشان از اصحاب حضرت قم ابن العباس رضی الله عنه بوده اند که در آن مقام آسوده اند مزار فیض آثار حضرت خواجه پیر میدان در قریه باغ میدان بطرف شمالی قریب ارك افراسیاب میان جوی آب رحمت و جوی سید آب واقع است نام مبارک ایشان خواجه رشید ولی است از مجذوبان حق بوده اند^۲ و مزار ایشان کثیر البرکات است مزار فیض آثار حضرت بابا ثابت در زیر تل پای رسد در لب جوی آب رحمت در بیرون شهر در سمت شمالی شهر واقع است ایشان از خلفای حضرت خواجه بهاء الحق والدین قدس سره بوده اند مزار

۱) Въ третьей рукописи эта фраза изложена такъ: محمد شریف پای دیک ریز مسجد عالی و منقش جامع بنا کرده و یک پای ستون آنرا از چوبین ریخته و نیز مزار ایشان در بیرون شهر در
 ۲) Въ акад. рук. далѣ прибавлено: [سمت] شمالی شهر است

فیض آثار حضرت خواجه اسحاق ولی ولد مخدوم اعظم ده بیدی اند در خارج شهر در سمت شمالی در قریه باغ بلند افتاده در بهلوی حوض چهار باغ امیر تیمور کورکان واقع است حضرت خواجه در قریه سفید دوك از قریه ده بید مدفون بوده اند وقتیکه دریای کوهک برور آبام در بهلوی مزار حضرت خواجه رسیده است سلاله العظام عبد الله خواجه فرزند بیواسطه ایشان از آن مقام استخوان مبارک ایشان را برداشته در قریه باغ بلند که فلاق ایشان بود در بهلوی خودها در قسای شهر سمرقند آوردند^۳ حضرت خواجه در وقت وفات پدر^۱ خود خوردسال بوده اند و از تربیت مولانا لطف الله حتی خلیفه حضرت پدر بزرگوار خود بمرتبه کمال رسیده سالها در مند ارشاد و تکمیل خلافت بوده اند و حضرت خواجه کر سن در بافته اند کرامات و حالات ایشان از حد متجاوز است حتی که احبای اموات از نسیره نوجوات باطن ایشان بوقوع پیوسته است در کتاب مقامات ایشان مفصل است بلاد کشمیر و نواحی آن ابا عن جد حلقه ارادت حضرت خواجه را در گوش دارند و باولاد ایشان خودها را فدا میکنند وفات حضرت خواجه در تاریخ یک هزار و هفت بوده است زیارت مزار حضرت ایشان در تصویر باطن اثر تسم دارد مزار فیض آثار خواجه غنچاره در قریه شمالی بیرون شهر در موضعیکه بنام خواجه مسی است

۱) از دریا پاکترانیده
 ۲) در این مقام دفن کردند گویند که
 ۳) در той же рукописи: پدر بزرگوار

مزار فیض آثار حضرت خواجه محمد قطنغو مشهور بمزار
قبض که بدرون شهر در صحن بیرون مدرسه شیردار است گویند
که از اولاد حضرت سلطان خواجه احمد بسوی اند بعضی میگویند که
ایشان خواجه محمد دشت نباتی اند که دشت نبات از موضعهای
ولایت حصار است هر حیوان و انسانیکه بول آن بسته شود بر
کرد مزار ایشان گردانند فی القور کشاده میشود مجرب است^۱
مزار فیض آثار مولانا ابو الکرار در غربی مدرسه جامع
طلاکاری است دوری آن تخمیناً دو صد قدم میباشد ایشان
شارح مختصر وقایه اند در عصر محمد شیانی خان بن بداغ سلطان
در فقه مشار الیه بوده و محمد شیانی خان از ایشان میلۀ
مشکله استفسار نموده و ایشان بران روایت جواب نه نوشته
اند خان مذکور به بی تجربگی [بفرمود] ایشانرا بدم آره شهید
کرده گویند که در اندک روز بدم شمشیر مقتول گردید در
محاربه که میان وی و شاه اسماعیل در مرور واقع شد شهید
گردید مزار فیض آثار خواجه آخری بدرون شهر در
بلندی چشمه ناوه دان در غربی راه عام که در محازی جوی
چشمه ناوه دان و دیوار شرقی شهر سمرقند افتاده است میان
مزار خواجه جوی چشمه ناوه دان است احوال آن ایشان
پوشیده است و مروی نشده است مزار فیض آثار حضرت خواجه
ابوالفضل بلخی^۲ رحمه الله بدرون شهر در برج شمالی غربی شهر
قریب بدروازه پای قباق است حضرت خواجه سید و عالم و صاحب

۱) و مشهور است: در اکاد. ر. ک. دالکة прибавлено:
۲) در نسخه نقلی از گ. ویکنین: "Абуль Фаали Багдади" и вышето. Балъ
ха именованъ Багдадъ, стр. 193.

کرامات ظاهر و مقامات باهر بوده اند از بلخ سمرقند آمده اند ایشان را
[انجا] فاضی کرده اند بعد از مدتی بجم رفتند [حاجی حرمین
شریفین شده] و باز آمدند و انتساب ایشان بحضرت صدیق اکبر میرسد
علیه الرحمة مزار فیض آثار حضرت محمد بن الواسع بدرون
شهر در شرقی راه عام که مردم بدروازه آهنین که آنرا دروازه
حضرت شاه میگویند میروند در نه^۱ دیوار قلعه شهر واقع است
گویند که [ایشان] از صحاب حضرت شاه بوده اند مسجدیکه در پلی
مزار ایشان است محل اجابت دعاست مزار فیض آثار
حضرت مولانا زاهد افکار سمرقندی در پشت طبقه دروازه
حضرت شاه زنده واقع است ایشان چهل اربعین نشسته تخمیر اکثر
اجنه و ملائکه کرده اند علیه الرحمة مزار فیض آثار خواجه
جان خواجه بدرون شهر در غربی مسجد جامع امیر تیمور
کورکان و قریب آن واقع است ایشان از خلفای آخوند
عزیزان بوده اند ذکر آخوند در کتاب لحات بوده^۲ مزار
ایشان لایح النور است مزار فیض آثار حضرت عمه شاه
در غربی راه عام بقریبی مزار خواجه جان خواجه مابل
به برج جنوبی میان مزار خواجه جان و عمه شاه تخمیناً سه
صد قدم میباشد مشهور آنکه عمه حضرت شاه^۳ قسم این
العباس می باشند و الله تعالی اعلم مزار فایض الانوار حضرت
خواجه زود مراد بدرون شهر در جنوبی راه عام که مردم
از جامع امیر تیمور کورکان بدروازه پای قباق میروند

۱) در تریج: در تحت
۲) در تریج: در تحت: بوده поміشده
۳) در اکاد. ر. ک. دالکة: شاه زاده

و ترکستان و کاشغر همه ماتریدیه اند و طرف غربی سنک
 مزار حضرت شیخ صحن است که آنجا حظیره مفتیان است
 گویند که چهارصد مفتی در آنجا مدفونند و بدور حظیره اثر
 قدم دیوار که از خشت پخته بوده است معلوم میشود که مزار
 فیض آثار امام نجم الدین عمر السفی است و مزار ایشان
 نیز در مقام جاگردبزه است و قریب بمزار امام علم الهدی
 حضرت شیخ ابوالنصور ماتریدی است و بعضی گویند که
 مزار حضرت ایشان در بیرون مجدد حضرت عبد الله بن
 عمر است مزار فیض آثار مولانا برهان الدین مرغانی
 ایشان مؤلف کتاب هدایه اند نیز در مقبره جاگردبزه اند
 و در غربی راه عام واقع است و قریب بموضع پستی که بشکل
 حوض ظاهر میشود مزار فیض آثار اسماعیل شیخ بدرون
 شهر در طرف شمالی تلبکه آنها ترککان کل تپه میکنند
 فاصل راه عام است که مردم بمزار حضرت شیخ ابو النصور
 میروند ایشان از خلفای حضرت شیخ نجم الدین کبرا اند
 مزار فیض آثار درویش خان در گذر در زنجیر است ایشان
 از خلفای حسین خوارزمی اند و سلوک ایشان طریقه جهریه بوده است
 در زنجیر رباط حرم امیر تیمور کورکان بوده است در طرف
 غربی قبرستان جاگردبزه است که آن متصل بمقابر مسلمین است
 مزار فیض آثار بعقوب ابولیت در طرف جنوبی کندر در
 زنجیر واقع است ایشان از اولاد حضرت فقیه ابولیت سمرقندی اند
 که در گذر ابولیت واقع است زیارت^{۱)} منبر برکات است مزار

۱) Въ акад. рукописи добав: мзар ایشان

فیض آثار حضرت سید بکر الدین که ایشان را به ترکی
 نیکبرمانچی آنا میگویند در گذر بلنک نوش بی آنالیق
 قریب بمزار بعقوب ابولیت در جهت برج غربی جنوبی
 بفاصله نهمینا بکصد قدم گویند که در مجدد سید دعا
 مستجاب است از مشایخ ترک بوده اند رحمة الله علیه ذکر
 مزار مولانا درویش بدرون سمرقند در گذر مخدوم خوارزمی
 در جنوبی راه عام که مردم بمزار شیخ ابو النصور^{۱)} میروند
 بطرف شرقی کنبد اولاد مخدوم خوارزمی بفاصله نهمینا
 بکصد قدم واقع است ایشان شاکرد مولانا برهان الدین
 صاحب هدایه اند مزار فیض آثار حضرت خواجه محمد
 فضل شقیق بلخی مزار ایشان در پهلوی دروازه شهر که آنرا دروازه
 فلندرخانه میگویند بدرون شهر قریب بدیوار قلعه واقع است
 و این مزار بدین نام مشهور [است] واللہ تعالی اعلم مزار فیض آثار
 خواجه اولیا در شرقی راه عام است که مردم بطرف مدرسه
 حضرت خواجه احرار میروند بدرون شهر بگذر خانقاه
 واقع است [ایشان] از اولاد کرام حضرت مخدوم اعظم ده بیدی اند
 و نسبت ارادت ایشان به بابا زین الدین هندی نیز میرسد
 در سمت شمالی ایشان نیز مزار است آن غیر مشهور است
 مزار فیض آثار حضرت خواجه نسبت دار بدرون شهر
 در شرقی راه عام قریب بدروازه سوزن کران [است] احوالات ایشان
 پوشیده است مزار فیض آثار حضرت سید عاشق بدرون شهر
 در گذر حوض جامع که آنها مردم حوض سنگین میگویند

۱) Въ акад. рук. прибавлено: ماتریدی

ضایع نموده است ذکر مزار حضرت امام ناصر الدین
 مشهور بخان سید امام بدرون شهر سمرقند است در غربی
 چشمه ناوه دان در بالای نل و قریب بجوی چشمه
 مذکوره افتاده است حضرت سید از جمله متقدمین اند
 احوالات جزئی ایشان پوشیده است قریب دروازه کاربزان که
 آن را^{۱)} دروازه حضرت خواجه احرار میگویند در خاک ریز
 قلعه شهر از طرف درون نیز مزار است و این چنین در
 غربی راه عام که مردم از همانجا بطرف مزار خان
 سید امام میروند قریب بدروازه است و نیز در طرف غربی
 راه عام نیز مزار دکریست نام و احوالات این دو بزرگوار معلوم
 نکرید و الله اعلم ذکر مزار فیض آثار امام محمد بن
 امام جعفر صادق رضی الله عنهما بدرون شهر و بدرون کبند
 نحت کلدسته جنوبی رواق مدرسه شیردار افتاده است گویند که
 امیر بلکتوش بی^{۲)} آنالقی بتعظیم قالب حضرت امام در آنجانبای
 مدرسه کرده است در کتاب کهنه که از طرف ابران آمده بود
 اول دران کتاب تحقیق ولادت و سن و وفات و خاکجای
 امامان را کرده و نوشته که قبر امام محمد بن امام جعفر صادق
 رضی الله عنهما بدرون شهر سمرقند است و مشهور آنجاست که
 تعیین کرده شد ذکر مزار فیض آثار حضرت شیخ ابوالنصور
 ماتریدی در مقام جاگردیزه است بدرون شهر سمرقند است
 بطرف شرقی شهر در کناره شهر مذکور افتاده است در اصل [آن موضع]
 باغ خواجه امام زاهد ابو اسحاق بن ابراهیم بن ساس مطوعی

۱) Акад. рук. добар. екал

۲) Въ акад. рукописи добавлено: بهادر

بوده است که خواجه در آنجا مدفون شده اند و در وسط
 قبرستان مسجد مزار حضرت شیخ در طرف جنوبی مسجد و
 قریب بمسجد مذکور [سنکی] افتاده و آن سنک کبود است که بفاصله پنج شش
 گرتخمینا از دیوار مسجد دور افتاده است حضرت شیخ را در قریبه
 ماترید باغی بوده اکثر نهال آن را خود [بدست] می نشانیده اند
 در کتاب حیره الفقها آورده است که خادم کلند میزد و شیخ
 تانک می نشانیدند آواز بانک نماز بلند شد شیخ خواست که
 نهال را گذارد و بمسجد رود اما از برای نشانیدن تانک تاخیر
 نماز کرد بعد از سالی پادشاه بهر باغی چند کوزه بدعت
 نهاد حضرت شیخ گفت این بدعت از شومی آن تاخیر است که
 من از برای تانک نشانیدن در کار نماز کردم این میگفت
 و دستار مبارک [خود] بر زمین میزد و میگریست نقلت که
 روزی شیخ در باغ بود رسول خلیفه بغداد که از برای سوال
 يك مسئله از بغداد بسمرقند آمده بود بر در باغ شیخ رفت
 و حلقه بر در زد شیخ بلباس جریده برون آمد رسول
 پرسید که مولانا کجاست شیخ گفت مولانا خداست باز پرسید
 که خواجه کجاست شیخ گفت خواجه مصطفی است باز پرسید
 که شیخ کجاست در جواب گفت که شیخ این پیر کداست فرقه
 ناجیه که ایشانرا امر سنت و جماعت میگویند در مسائل اعتقادی
 دو فرقه اند تابع شیخ ابوالحسن اشعری اند که ایشان را اشاعره
 میگویند و فرقه دیگر که تابع حضرت شیخ ابو النصور ماتریدی اند
 که ایشان را ماتریدی میخوانند اکثر بلاد اعظم مثل روم
 و بخارا و بلخ و خوارزم و سمرقند و فرغانه و مجموع هندوستان

چهاردهم است این سه عزیز را نام و احوالات معلوم نیست
 ذکر مزارات بابرکات شهر سمرقند که آن بیرون از ارك
 عالی افتاده است مزار فیض آثار حضرت روح آباد نام
 مبارك ایشان مولانا برهان الدین ساغرچی است ساغرچ از
 فصیحه های توابع سمرقند بوده است الحال خراب است مزار ایشان
 بدرون شهر سمرقند و قریب بدیوار جنوبی قلعه ارك است
 نقلست که مولانا در ایام حیات خود در مقام خاکجای
 خود رسیده فرمودند که ازین خاک بوی آشنایی می آید
 عاقبت در همانجا مدفون گشتند و حضرت مولانا از نسل
 حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالی عنہ بوده اند و بکناره
 موی مبارک حضرت کابنات صلی اللہ علیہ و سلم بدرون
 ظرف مس در سقف کنبد ایشان آویخته است و کنبد بالای
 ایشان را امیر تیمور کورکان تعمیر کرده است و زیارت مزار
 ایشان دلگشا و روح افزاست ذکر مزار فیض آثار حضرت
 وبسی اتنا بدرون شهر سمرقند بطرف غربی شهر در گذر
 زمین کران واقع است مشهور آنکه ایشان از اقربای حضرت
 وبسی قرن میباشند ایشان را وبسی ازان کوبند که ولی مادر
 زاد بوده اند مزار ایشان ظاهر التوراست مزار فیض آثار
 حضرت امیر سید برکه بدرون شهر سمرقند و زیر کنبد دخمه
 امیر تیمور است حضرت سید^۱ از ولایت کرمان بولایت بلخ
 آمده اند امیر تیمور را بیاطن مدد کرده اند بنا بران شهر بلخ
 فتح شده است و امیر تیمور ایشان را بسمرقند آورده است در

۲.

۵

۱۰

۱۵

۲۰

۱) در اصل، روضه: حضرت تیموری
 ۲) در اصل، روضه: حضرت سید میر برکه

در زمانیکه امیر تیمور ایشان را بسمرقند آورده است امیر تیمور بدیدن
 مدرسه پیر محمد سلطان آمده است در طرف غربی مدرسه
 مذکوره از برای خاکجای خود بنای کنبد رفیع همه از سنک
 رخام و بشم آنجا عمارت کرده در طرف شمالی کنبد مدرسه
 رفیع^۱ و در ضمن آن چهار باغ عالی مرتب ساخته حضرت
 سید را بعد از وفات حضرت مذکور از مازندران آورده
 بدرون کنبد گذاشته خوابگاه خود را بزیر پای حضرت
 سید مقرر ساخت چون در سفر اخیر که همراه سه لک
 لشکر جرار از برای فتح ولایت خطای میرفت در اثنای
 راه در موضع اوتزار که از^۲ نواح ترکستان است بنحان کیندی
 بیک نزول فرمود در آنجا وفات یافت در مدت پنج روز
 جنازه او را بسمرقند آورده بدرون کنبد دخمه خود بزیر پای حضرت
 سید بصدوق میسر گذاشتند از اوتزار تا سمرقند هفتاد
 فرسنگ است نقل است که در زمان شاه رخ میرزا شنوده از
 هرات بسمرقند آمد پدر بزرگوار خود را ازان مقام بیرون نموده
 از خوف عدو بجای دیگر دفن کرد سلطان شاه رخ و میرزا
 میرانشاه و محمد سلطان و میرزا الخ بیک اینجماعت بدرون
 کنبد دخمه امیر تیمور کورکان میباشند و مزار حضرت سید
 واضح البرکات است در طرف غربی درون کنبد بیالای صفه
 قبر میر سید عمر بن حضرت سید کلال است مزار ایشان
 ظاهر التورست و بیالای کنبد دخمه امیر تیمور کورکان قبّه از
 طلا بوده است که در خرابی ولایت کدام بدینخت آن را گرفته

۱) در اصل، روضه: مدرسه پیر محمد
 ۲) در اصل، روضه: نواح

ایشان را که قطب چهاردهم اند^۱ بدرون ارك سمرقند داخل ساخته عمارات عالی در بالای ایشان تعمیر کرده بالای کنبذ ایشان قبه طلا نهاده است زیارت مزار ایشان در اجابت دعا و حصول مقاصد نائیر تمام دارد امیر تیمور در شبها بدور^۲ مزار ایشان میکشید است بیت

کار نه این کنبذ کردان کند
هر چه کند همت مردان کند

ذکر مزار فایض الانوار امام فخر الاسلام علی پزدوی مزار ایشان نیز بدرون ارك سمرقند است بصحن مسجد وزیر است و قریب بمزار قطب چهاردهم افتاده است نام پدر امام مذکور حسین است کتاب مبسوط که مشتمل برده مجلد است و کتاب شرح جامع الصغیر و کتاب اصول پزدوی را او تصنیف کرده است آورده اند که در زمان امام عالی در مذهب شافعی آمد هر جا که علمای حنفی بود وی غالب آمده در مذهب شافعی در آورد و علما ای مذکور^۳ بر امام هجوم کردند که با وی مناظره کنند^۴ امام خود را بران نیارود و علما الحاح کردند بعده با وی^۳ مجلس داشت وی در مدح امام شافعی گفت که در یکماه قرآن را حفظ کرد امام گفت این سهل کار است در شش ماه جمع منداوله را واقف توان شد بعد از شش ماه از هر کتاب که میرسیدند بر وجه تفصیل از باد میخواند آن عالم شافعی عاجز بماسد

۱) مزار حضرت شیخ نور الدین را که مقاب بقطب چهاردهم اند.
۲) بدرون
۳) بر امام جمع شدند تلاوتها را بگویند
۴) تا وی

و نیز می آرند که امام را با حجة الاسلام زین الدین ابو حامد محمد بن الغزالی صحبت شد حجة الاسلام صاحب کتاب احیاء العلوم است و تفسیر باقوة التاویل را که مشتمل بر جهل مجلد است او تصنیف کرده و هم کتاب مشکاة الانوار از مولفات اوست و حجة الاسلام بر حلیمت کوشش است بر امام دلیل آورد و امام او را نقض کرد و حجة الاسلام مبهوت شد آورده اند که امام در سمرقند قاضی شد وفات ایشان در ۴۸۲ هجری چهار صد و هشتاد و دو^۱ بوده است و نیز می آرند که شخصی پیش امام آمده گفت با امام روا بود که قرآن را بفارسی نقل کنند و عربی را بگذارند امام او را قتل فرمود و گفت که سب قتل من آنست که این مرد میخواهد که قرآن را از طبق اعجاز خارج گرداند تا که در دین تغییر افکند بنابراین قتل این مرد را واجب دیدم حاکم سمرقند استخسان فرمود علیه الرحمة و الرضوان مزار کثیر اثار حضرت شیخ عبد الرحمن المشهور بعبد الرحمن ابن العوف که متصل بدروازه ارك عالی قریب بمزار قطب چهاردهم و مزار حضرت فخر الاسلام است لیکن در تاریخ مدینه میارند که قبر عبد الرحمن بن العوف در مدینه منوره در قبرستان بقیع است شاید که میان هر دو شخص نام مشترك باشد و الله تعالی اعلم مزار ایشان جلی التور است رحمة الله علیه و سه مزار دیگر نیز بدرون ارك سمرقند است یکی بطرف شمالی ارك دویم بطرف غربی ارك سیوم بقریب دروازه دیگر که غیر دروازه حضرت قطب

۱) In akad. ruk. ۱۰

اشك مقيمآن ته خاك دان

ذکر مزار فیض آثار محله غانفر آنرا کوی غانفر
 نیز کویبند آن محله است که در بیرون شهر سمرقند
 در مقابل برج غربی شمالی ارك افتاده است اینجا مزار است که
 مردمان زیارت میکنند میگویند که قبر حضرت خواجه بوسف
 همدانی است حضرت مولانا عبد الرحمن جامی در کتاب نفحات الانس صریح
 کرده اند که مزار فیض آثار ایشان در ولایت مرو است | و | مزار حضرت
 خواجه ابو الفوارس بغدادی در اینجا است و ایشان از اولیای بزرگ
 بوده اند و نیز مزار امام قاضی و مزار عمر بن احمد مرغزنی
 و تربت خواجه اسکندر دارمی و مزار خواجه زین الدین
 دمشقی اینجا در همین محله است و اینجا تلی است آنرا
 تل طغان میگویند مزار حضرت شیخ شمس القیسی
 حلوانی نزدیک آن تل بوده است و تربت خواجه درویش کر
 و خواجه موسی تباب نیز اینجا است و متصل بنا طغان
 اینجا تلی است که آنرا مقربان کویبند و خواجه غانفری درین تل
 آسوده اند الحال نشانهها و لوحهای ایشان محو است و از کتابهای
 قدیم و از مردمان فرید معلوم کرده شد و بدرون | سرای | جبری بر سر
 بل خشتین که مردم نظرف نوباغ میروند عربزی آسوده اند ظاهر
 الفیض و قوی الاثر است ترکان ایشان را سالی لیک آنا میگویند و بعضی
 سوالیک آنا میخوانند ذکر مزارات صاحب البرکات که بدرون ارك سمرقند است
 اول مزار حضرت قطب چهاردهم نام ایشان حضرت شیخ
 نور الدین بصیر است از ایشان پرسیده اند که قطب در زمان
 شما کیست ایشان فرموده اند که برادر ما عبد اللہ قطب سیزدهم

۵

۱۰

۱۵

۲۰

است ما قطب چهاردهم ازینجهت ایشان را قطب چهاردهم
 میگویند حضرت ایشان را بصیر ازین جهت میگویند که با وجود
 آنکه مادر زاد بوده اند بنور ولایت بر جمیع مبصرات بنا بوده اند
 و حضرت ایشان در میانه اقطاب بهمانند بدر که ماه چهاردهم
 است بوده اند بنابراین ایشان از خود بقطب چهاردهم تعبیر کرده اند
 حضرت ایشان خلیفه حضرت شیخ زین الدین کوی عارفانی
 بوده اند و نظر قبول از ایشان یافته تربت کرده ایشان بوده اند
 تا که مرتبه کمال و تکمیل یافته و باشارت غیبی از حضرت
 مرشد خود اجازت یافته همراه والدۀ خود از نوش کنت
 بولایت سمرقند آمده اند نوش کنت و کوی عارفان هر
 دو از فریدهای ولایت ناشکند است و قیسه حضرت ایشان
 بولایت سمرقند آمده اند در کوی چوپانان در لب چشمه ناوه دان
 در مسجد بزرگ که آنرا | کبود میگویند و ترکان | کوك مسجد میگویند اقامت
 نموده اند دران جا توطن اختیار نمودند و ذکر را بروش طریقه جهریه
 میگرفته اند و خلق بسیار را از درجه بعد بدرجه قرب رسانیده اند
 در تاریخ سنه شصده و چهل ۶۴۰ وفات یافته اند و جسد مبارک
 ایشان را در لب جوی چشمه ناوه دان دفن ساخته اند نقل است
 که مزار مبارک ایشان در لب جوی چشمه ناوه دان در بیرون
 ارك بوده است امیر تیمور کورکان از حضرت شیخ ابوسعید
 بن حضرت شیخ برهان الدین ساغرچی در کار خود طلب امداد
 نموده بوده است حضرت شیخ امیر تیمور را زیارت حضرت شیخ
 نور الدین فرموده است بنا بر فرمودۀ ایشان امیر تیمور مزار حضرت

۵

۱۰

۱۵

۲۰

نموده اند بجزیره رسیده است که هر بیساکه و ناپاکی از دور و نزدیک
 بمزار ایشان شود حضرت حق سبحانه و تعالی در اندک روز او را
 نبلایی گرفتار نموده است و نابود کرده است ذکر مزار فیض آثار حضرت
 شیخ الاسلام ابو الحسن و مزار ابو نصر قصاب و مزار امیر خراسان
 اینجمله در پشته مزار حضرت ایشان است الحال
 لوح و نشان آنها مفقود [شده] است رحمه الله تعالی
 علیهم اجمعین مزار فیض آثار محمد بن ممالک از در
 مزار ایشان در خاک ریز قلعه افراسیاب در بلی جوی
 آب مشهد است میان مزار ایشان و جوی مشهد راه عامه واسطه
 افتاده است مشهور آنکه ایشان از باران حضرت شاه بوده اند
 و احوالات ایشان پوشیده است و الله تعالی اعلم مزار فیض آثار
 حضرت خواجه ابو الحسن مزار ایشان در پشت دیوار غربی
 مسجد حضرت خضر علیه السلام و قریب بران است و از سنک
 ریزه ها نشان طولانی بیانی قبر ایشان ریخته اند برکات مزار
 ایشان ظاهر است مزار فیض آثار خواجه محمد سنک رسان نام
 ایشان خواجه حموی در غربی قلعه افراسیاب بد برج شمالی
 است نقلت که ایشان از اصحاب حضرت شاه بوده اند و در
 جنگی که میان اسلام و بین کفار واقع شده است ایشان سنک
 میرسانیده اند در بلندی قریب بمزار ایشان مسجدی است و در
 پایان آن مسجد صومعه ایست که مقام اهل الله بوده است و
 در قبرستان ایشان اولیای خدا بسیار بوده است مزار خواجه محمد فضل بلخی
 در اینجا است از بلخ بسمرقند آمدند و برا قاضی کردند بعد
 از آن حج رفت باز بسمرقند آمد وفات وی در سنه سیصد و نوده

۵
۱۰
۱۵
۲۰

۹۱۲ است و محمد بن نصر مروزی و محمد بن سعید بخاری و خواجه
 محمد ولید همه درین پشته است که نشان ایشان محو گشته و
 مزار حضرت سید احمد و خلیفه ایشان مولانا شمس الدین
 اوزکندی در همین قبرستان قریب بدروازه پای قباق است که هر
 دو بزرگوار بیالای صفه طولانی آورده اند و ایشان از حضرات
 مشایخ ترک بوده اند حد غربی قبرستان خواجه محمد سنک
 رسان جری ناهودان است که آن چشمه از درون شهر سمرقند
 بر آمده بسید آب میرود و حد شمالی آن جوی سید آب است
 و حد شرقی آن خندق قلعه افراسیاب است و حد جنوبی آن
 خندق قلعه شهر سمرقند است تمام همین عرصه همه خاکجای
 عزیزان و مسلمانان است و نلهای کد در صحن این عرصه است همه
 آثار سقانه اسر که عمارات آن محو شده است و در تحت خاک
 ریز برج غربی شمالی قلعه افراسیاب قبرست که آن مزار [فیض آثار]
 بنده خاتون است و آنجا صومعه بوده است که آن را صومعه مسکین
 میگفته اند الحال هر دو محو و ناپدید است و در زیر تل رفیع که
 قریب بجوی سید آب افتاده است آنرا غار مسکین میگویند مزار حضرت
 عزیزان خادم شیخ در طرف شمالی آن غار است و ایشان از
 مشایخ ترک بوده اند و در کتاب لعمات^۱ بتفصیل مذکور است
 زیارت مزار ایشان قوی الاثر است و در پستی مزار بنده خاتون
 بقریب سید آب است و در آنجا چشمه ایست که آب آنرا تبرک میگیرند
 نظم چشمه که میجوشد ازین خاکدان

۵
۱۰
۱۵
۲۰

۱) Из академической рукописи
 ۲) Кажется, вЪмето لعمات надо поставить لعمات

ابو سعید که قبل از ایام سلطنت امیر تیمور کورکان بوده است
 عمارت کرده باشد در تاریخ انعام دروازه کنده کاری که در
 میان سرای طوقانی است سنه هفتصد و هشت نوشته اند کتیبه آن
 در بینی دروازه الحال ظاهر است و در محاطه شمالی که در
 میان سرای طوقانی رو بروی زینده ها افتاده است یکی بطرف
 محاطه آن کتیبه دخمه تومان آقا بنام امیر عادل بن امیر
 موسی افتاده است تومان آقا حرم محترم امیر تیمور کورکان است و
 در طرف شمال آن دخمه احمد خواجه افتاده است و در طرف
 شرقی آن کتیبه دخمه فلق آقا افتاده است وی نیز از جمله
 حرم محترم است و در تاریخ انعام کتیبه دخمه تومان آقا سنه
 هفتصد و شصت دو بوده است که بدبوار آن ظاهر است و در بلی
 زینده ها از طرف بنا چهار کتیبه افتاده است دو کتیبه بطرف
 غربی راه و دو کتیبه دیگر بطرف شرقی راه افتاده است آن دو کتیبه
 غربی که متصل هم دیگر است یکی دخمه اسر زاده است که تاریخ
 انعام آن در سنه هفتصد و نود و نه نوشته اند که در رواق آن
 ظاهر است و دیگر دخمه ترکان آقا بنام امیر ترغای است
 که خواهر امیر تیمور کورکان بوده است در تاریخ
 سنه [هفتصد و هفتاد و سه] ۷۷۳ بوده است که
 در رواق آن ظاهر است و وفات آن در سنه هفتصد و هشتاد و پنج
 بوده است و آن دو کتیبه که در طرف غربی مزار افتاده یکی
 رو بروی کتیبه ترکان آقا است و آن دخمه شیرین بیکه آقا بنام
 امیر ترغای است که آن نیز خواهر امیر تیمور است تاریخ

انعام آن نوشته: Академическая рукопись дополнения:

انعام آن کتیبه در سنه هفتصد و هشتاد و هفت بوده است که
 نیز در رواق آن ظاهر است دیگر کتیبه دخمه امیر حسین است که رو
 بروی کتیبه امیرزاده افتاده است تاریخ انعام آن سنه هفتصد و هفتاد
 و هفت است که در کتیبه رواق آن ظاهر است در تاریخ مولانا شرف
 الدین علی بزیدی نوشته که در سنه هشتصد و یک امیر تیمور
 کورکان از هندوستان مراجعت نموده در شهر شعبان در گوشه
 باغ دلکشا نزول فرمود روز ششم شعبان در شهر سمرقند در آمد
 روز هفتم آن بزیارت [مزار] فیض رسان قتم ابن عباس رضی الله
 عنه تبین و تبرک جست و از آنجا بخائنه تومان آقا که در
 مقابل دروازه مزار شریف است قدم رنجد فرمود و نماز پیشین را
 آنجا گذاشته بیاض چنار رفت و از آنجا بیاض بهشت خرامید روز
 دیگر بیاض بلند آمد و این سخنها را دران کتاب در ذکر بیان
 مسجد جامع و بیان عمارت مسجد جامع در همان فصل آورده
 است اما عمارت مسجد و میان سرای و حجره ها که در پایان
 زینده ها در بلی راه عام افتاده است آنرا میرزا عبد العزیز ولد میرزا
 الخ بیک تعبیر کرده است تاریخ انعام آن در سنه هشتصد و سی
 و هشت ۸۲۸ مرقوم است که در کتیبه رواق میان سرای ظاهر است و
 نیز در پایان زینده ها در طرف شرقی مدرسه است که این مدرسه را
 در ایام دولت امیر حیدر پادشاه نایب السلطنه و معتد الدوله آن
 خاقان صاحب الشان دولت قوشبیک در سنه بکهزار و دو صد و بیست
 و هشت ۱۲۲۸ بنا کرده اما زیارت مزار فیاض الانوار شهزاده قسم را در
 احوال اهل دل تصرفهای عجیب است پادشاهان خاک این منزل
 شریف را در دیده خودها توبیا کرده چشم بدولت های ابدی

معاویه بوده اند و بعد از عزل عبید زیاد منصوب بحکومت خراسان بود بجانب ولایت ماوراء النهر آمدند و قتیکه بلده سمرقند را حضرت سعید ابن عثمان بصلح فتح کردند و اهل آن را مسلمان کردند حضرت قثم رضی الله تعالی عنه را با چندی از لشکر اسلام در سمرقند از برای استحکام دین و اجرای احکام شریعت گذاشته اند در سنه پنجاه و هفت^{۱)} کافران در شهر بابشان هجوم آوردند در نمازگاه شهر سمرقند بمقتل ایشان تیر رسیده مقتول گردیده اند و جسد مبارک ایشانرا در قبرستان بنو ناجیه در پهلوی غار مدفون ساخته اند و اصح آن است که در انساب جنکی که حضرت سعید ابن عثمان بمردم سمرقند داشته اند در مقتل ایشان تیر رسیده شهادت یافته اند و در همان قبرستان مدفون شدند مقتل یعنی محل قتل پیش کردند علامه عینی در کتاب [شرح] صحیح بخاری صریح کرده است که صحیح آن است که قبر قثم ابن عباس در سمرقند است بقریب دروازه آهنین در قبرستان بنو ناجیه است و ابو عبد الله در تاریخ نشاپور ذکر کرده است که صحیح آن است که حضرت قثم فوتیده اند بسمرقند و مدفون شدند بسمرقند و روایت دیگر آن است که قثم در موضع شیرین کینت بدرجه شهادت رسیده اند و جسد مبارک ایشان را از دربای کوهک گذرانیده آورده اند در همین قبرستان مذکور دفن کردند و در زمان سلطان سنجر ماضی دران قبرستان بنای مدرسه کردند و آن مدرسه را قتیبه نام نهادند و آن مدرسه در بالای تل خندق قلعه سمرقند در طرف غربی

۱) پنجاه و شش بقولی پنجاه و چهار

جوی آب مشهد و قریب بران بوده است الحال نشانی ازان مدرسه باقی نیست [و] در ایام دولت امیر تیمور کورکان مزار [فیض آثار] ایشان عمارت و زینت یافته است مستوره کان عصمت دولت او از خاتونان و خواهران و بعضی امیران از برای خاکجای خودها مکانی را دران آستان ملائک پاسبان اختیار کرده اند و از برای خودها عمارت عالی بنا نهاده اند که تا فلک لاجوردی دیده نمائایی بر روی روزگار کشاده است اینچنین عمارت زیبا و مزین ندیده و تا چرخ مقرنس فیروزه رنگ از ماه و خورشید چشم وا کرده بدین رنگ کاشیهای میناکاری نمائا نکرده از دیدنش دیده ها مزین و از نمائایش چشمها مرصع میکردد [و] معلوم بوده باشد که این بنده خاک راقم حروف این رساله از اتفاقات حسنه یوم پنجشنبه وقت چاشت شانزدهم شهر جمادی الاول در سنه یکهزار و دو صد و پنجاه و یک بعد از شرف دریافت زیارت مزار فیاض الانوار عم زاده رسول مختار حضرت شاه رضی الله تعالی عنه سیر عمارات و کتیبه و مسجد و میان سرای و کتیبه ها نمود [از] آنچه معلوم کرده را در ورق نوشت [و] اینجا نوشت بسبب آنکه مبادا بسبب تبدیل زمان آنها از نظر ناپدید کردند اما در علم باقی مانند فاعْتَبِرُوا بِأُولِي الْأَلْبَابِ اما بدانند که عمارت مسجد های روضه [مبارک] ایشان در سنه هفتصد و سی و پنج تمام شده است و کتیبه سنه آن بدرون کتیبه ظاهر است اما تاریخ مسجد کلان محو و ناپدید شده در بالای دروازه آن از طرف میان سرای طولانی در یک جای نام سلطان احمد و در طرف دیگر آن نام سلطان ابو سعید نوشته بعضی قیاس میکنند که سلطان

خرابی سمرقند ابر و ویران شده جناب محی السنه امیر معصوم غازی خشتهای مدرسه جامع علیکه کوکلتاش را که در طرف جنوبی مدرسه میرزا الخ بیک بوده و ویران و اثر شده کی بوده است بفتوای علماء دین آورده مدرسه عنایت حضرت خواجده احرار را عمارت کرده وقف آنرا جاری کرده اند الحال این مدرسه اجای طلبه و محلّ تدریس است ذکر مدرسه عالی ابن مدرسه است که بدرون ارك عالی سمرقند است رو بروی تخت پادشاهی که آنرا کوکلتاش میگویند افتاده است و این مدرسه را جناب محی السنه امیر حیدر پادشاه عمارت کرده است در سنه بکهزار و دو صد و بیست و هشت اتمام یافتند ذکر مدرسه قاضی غفور علیه الرحمة و این مدرسه است که بدرون شهر سمرقند بطرف شرقی شهر در میان عمارت افتاده است در خرابی سمرقند این مدرسه ابر و ویران شده بفرمایش جناب محی السنه حضرت امیر المؤمنین سید امیر حیدر پادشاه در طرف جنوبی مدرسه هفت عدد حجره بنا یافت الحال محلّ تدریس است ذکر مدرسه تدبیر محمد دیوان بیک که مشهور به مدرسه شیردار بیرون است آن مدرسه در طرف شمالی سر مزار فیض آثار حضرت خواجده ناصر الدین عیید الله احرار قدس سره افتاده است تدبیر محمد دیوان بیک از جماعه اولاد است و تغای امام قلی بهادر خان است پادشاه بخارا بوده است مرد خبر دوست و نیک خواد و مخلص بزرگان بوده است این مدرسه کثیر البرکات را در سنه بکهزار و چهل عمارت کرده است بسیار مدرسه عالی و منقش و زیبا است و در پیشگاه آن خانقاه

علیه کوکلتاش را
 1) Въ академической рукописи:

وسیع رفیع عمارت [بلند] کرده و در آن منبر نهاده سگنان دور مزار شریف حضرت خواجده در آنجا نماز میخوانند الحال آن مدرسه محلّ تدریس و مقام اهل علم است

بساب نهم در تعیین علامتهای مزارات کثیر البرکات بلده سمرقند و نواحی آن و بیان نامهای آنها و اوصاف مشهوره آنها ذکر مزار فایض الانوار حضرت شاه نام مبارک ایشان قسم ابن عباس است و مزار ایشان در بیرون قلعه سمرقند بطرف شمالی بدرون قلعه افراسیاب است حضرت قسم پسر حضرت عباس رضی الله عنه بوده اند و حضرت عباس بحضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم عمک بوده اند در کتاب تهذیب الاسما و در کتاب اصحابه و تمييز صحابه آورده است که حضرت عباس رضی الله عنه را از يك زن چهار پسر بود اول حضرت فضل که مزار ایشان در ولایت شام در موضع برمک است دومی عبد الله که قبر ایشان بمدينه منوره است سیوم حضرت قسم که از جمله غاسلین حضرت رسول الله بوده اند بر يك روایت در وقت وفات حضرت صلی الله علیه و سلم هشت ساله بوده اند [و] بحضرت رسول الله بصورت و سیرت مشابه بوده اند و حضرت قسم در زمان خلافت امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه در بنده مبارکه بنصب و تعیین حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله عنه حاکم بوده اند بعد از شهادت حضرت امیر رضی الله عنه در زمان خلافت حضرت معاویه ابن ابو سفیان بفرمایش حضرت معاویه از تعاقب سعید بن [حضرت] عثمان رضی الله تعالی عنه که از جمله سرداران حضرت

عامه که مردم بمزار حضرت شاه میروند افتاده است قبر خان شهید در صفه ایست که در میانه این مدرسه است بنای این مدرسه از مهدی علیا زوجه محمد تیمور ولد محمد شیبانی خان است و قتیکه [محمد] تیمور سلطان جسد خان را در آنجا دفن کرد این مدرسه بنام خان شهرت یافت در وقت خرابی ولایت سمرقند این مدرسه خراب و اتر شد دفعه دوم بفرمایش محیی السنه حضرت امیر معصوم پادشاه غازی اوقاف آن را جاری کرده تعمیر علیحده نمود الحال محل تدریس و جای استقامت اهل علم است ذکر مدرسه قدوة الفضلاء جناب قاضی سافی علیه الرحمة [والرضوان] این مدرسه بدرون شهر در طرف برج جنوبی غربی امیر تیمور افتاده بوده است مشار الیه در وقت [حکومت] امام قلی خان قاضی القضاة شهر سمرقند بوده است و بنای این مدرسه از ان پیشوای علما است که در تاریخ بکهار و بیست و یک واقع شده در وقت خرابی سمرقند آن مدرسه بکلی تلف شده الحال نشان از ان باقی نیست ذکر مدرسه سید احمد خواجه این مدرسه بدرون شهر سمرقند در طرف جنوبی خان شهید شیبانی خان افتاده بوده است و این مدرسه از سیادت پناه در تاریخ بکهار و چهل و هفت در ایام سلطنت امام قلی بهادر خان واقع شده و قبر آن سیادت پناه بدرون آن مدرسه بوده است و در ایام خرابی ولایت سمرقند این مدرسه خراب و اتر گردیده [بود] جناب محیی السنه استاد العلماء حضرت امیر المؤمنین امیر حیدر پادشاه که مشهور بامیر سعیدند وقف آن را جمع کرده بطرف شمالی قبر خواجه مذکور مدرسه خورد تعمیر

کردند [که] الحال محل تدریس و جای طلبه علم است ذکر مدرسه شیردار این مدرسه رو بروی مدرسه میرزا الخ بیک در طرف شرقی آن افتاده است بنای این مدرسه از میر ولایت پناه بلیکتوش [بهادر] بی اتالیق است بلیکتوش بی از جماعه آچین بوده است در تاریخ بکهار و بیست و هشت این مدرسه را بنا کرده طرفه مدرسه که از بزرگی در ظرف خیال نکند و از عظمت کوه پیکریکه در وصف و بیان در نیاید و از عجایب اینکه تاریخ بنای این مدرسه را بلیکتوش بهادر یافته شده است ذکر مدرسه جامع طلاکاری و این مدرسه ایست که در طرف شمالی مدرسه میرزا الخ بیک و مدرسه شیردار و قریب بآن دو افتاده است [است] نماز جمعه را در ان جامع طلاکاری انجام میخوانند و بنای این مدرسه نیز میر بلیکتوش بی اتالیق است که بعد از [ده سال] اتمام مدرسه شیردار در سنه بکهار و پنجاه و یک تمام یافته است در سنه بکهار و دو صد و سی و چهار که پیشطاق آن از حرکت جبین زمین ساقط شده افتاده بود بفرمایش همایون حضرت امیر سعید نور مرقده آنرا عمارت علیحده کردند ذکر مدرسه قطب الاقطاب خواجه ناصر الدین حضرت خواجه احرار عید الله قدس سره این مدرسه ایست بدرون شهر سمرقند در جانب جنوبی شهر در غربی راه عام که مردم بدروازه [شهر که آن] سوزنکران [کوبند] میروند واقع است حضرت ایشان را با اهل علم و علما کمال محبت بوده است ازین سبب برای اهل علم در آنجا مدرسه عالی بنا کرده اند و این مدرسه در

۱) Такъ стоитъ въ рукописи, но слѣдуетъ читать: кувейری
 ۲) Въ академической рукописи: خواجه غوث الايرار خواجه ناصر الدین حضرت حرار خواجه عید الله علیه الرحمة

خلیل ولد میرزا میرانشاه برادرزاده خود را عزل نموده میرزا الخ بیک پسر خود را بولایت سمرقند بخت نشانید و میرزا الخ بیک بعد از شانزده سال از ابتدای حکومت خود در سنه هشتصد و بیست و سه ۸۲۳^۱) این مدرسه را بنا فرمود این مدرسه بدرون شهر سمرقند قریب بدرون شهر ارك عالی افتاده است هیأت كوه شكوهش سکون از استخوان بندی بنای افلاکش ر بوده پیشطاق عظمت نشان رفعت توامانش از كرانى تزلزل در پشت زمین افکنده شرفات عالی درجانش را اسناد قدرت با مقرنس کاری ایوان فلک بیکدستور بسته و کاشیهای لاجوردی کاریش را نقاش قضا به انجم سیمین فلک طرح مداخل انداخته و این مدرسه عالی دو آشیانه بوده است در هر روانی بیک حجره و در هر حجره دو شخص از اهل طلب بوده است در ایام خرابی سمرقند بعضی از حاکمان جماعه اوزبکيه آشیانه بالای آن مدرسه را سرکوب ارك عالی گفته و بران کرده است الحال بیک آشیانه میباشد و بعد از تمام شدن این مدرسه میرزا الخ بیک قاضی زاده رومی را دران مدرسه مدرس نموده و خود میرزا الخ بیک نیز در آنجا درس میگفته و بعد از چهار سال از تمامی این مدرسه میرزا الخ بیک در تاریخ هشتصد و سی و دو باتفاق قاضی زاده رومی و مولانا غیاث الدین جمشید و مولانا معین کاشی و مولانا صلاح الدین موسوی در دامنه کوهك در لب جوی آب رحمت رصد پر بست و بر اطراف رصد حجره های عالی ترتیب داد و در پایبان تل رصد چهار باغ خوب

۱) Въ академической рукописи ۸۲۸ هجرت و بیست و سه

و چینی خانه آراسته کرده اکثر اوقات در آنجا میبوده است در اثنای عمل رصد آن علمای کبار که مذکور شدند از دنیای فانی بملک جاویدانی انتقال نموده اند و بعد از انتقال ایشان بمشورت علامه قوشچی رصد را تمام ساخت در تاریخ هشتصد و چهل و یک وضع رقبه زنج کورکانی را که در میانه منجمان اعتبار دارد در صفحه روزگار نوشته مستقیم کردانید از میرزا الخ بیک دو پسر بوجود آمدند اول میرزا عبد الطیف دوم میرزا عبد العزیز عبد اللطیف میرزا پدر خود را در تاریخ سنه هشتصد و چهل و یک بود که بقتل رسانید و میرزا عبد العزیز را پیش از پدر بدو روز کشت و بعد از شش ماه میرزا عبد الطیف را که از باغ چنار شهر سمرقند میامد در اثنای راه بابا حسین نام شخصی از نمک خورده های میرزا الخ بیک بود نیز او را کشته سر او را در پیشطاق مدرسه میرزا الخ بیک پدرش آویختند فیر میرزا الخ بیک بدرون کنبه جد خود امیر تیمور کورکان است در محلت انشاء الله معلوم کرده میشود این بیت از زاده طبع میرزا الخ بیک بودست

ای آنکه منک حسن بزیر نکین نست

شوخی مکن که چشم بدان در کین نست

در تاریخ هشتصد و پنجاه و سه از نوع عزت بنجمه خاک مذلت آرامید و پنجاه و هفت سال عمر یافته بوده است ذکر مدرسه خان شهید محمد شیبانی خان بن شاه | بداغ سلطان ولد ابوالحیر خان آن خان عالیشان از اولاد حوجی خان بن چنگیز خان است آن مدرسه اینست که بدرون شهر سمرقند در غربی راه

بقریسی دیوار قلعه بطرف شرقی شهر در میانه قبرستان
 موضع جاگردیزه افتاده است و در بالای سر مزار شیخ است [و] در
 زمان قدیم هر بلائیکه درین شهر با هر وبائیکه نازل شود
 عابدان و عالمان و زاهدان شهر درین مسجد جمع شده
 دعا میکرده اند و آن بلا و وبا دفع میشده است محل اجابت
 دعا و کشایش دل علماء است ذکر مسجد خواجده ابو الفضل
 بلخی آن مسجد است که بدرون شهر در برج شمالی غربی قریب
 بدروازه شهر که آن را دروازه پای قباک گویند افتاده است درین مسجد
 دعا مستجاب است [منزل] منبرک و مقام شریف است ذکر مسجد جوزانید آن
 مسجد است که بدرون شهر در میانه عمارات شهر واقع است در طرف
 شرقی شیردار افتاده است بسیار منزل منبرک و جای مجتهدان است
 ذکر مسجد در زنجیر آن مسجد است که در میانه عمارات شهر
 قریب بمسجد علم الهدا امام ابو المنصور ماتریدی افتاده
 است و جای مشایخ کرام بوده است در تاریخ بکهزار و دو
 صد و پنجاه ابن مجدرا عارف جان بای تاشکندی عمارت
 علی حده کرده بکج و خشت بخته عمارت عالی ساخت
 ذکر مسجد جامع امیر تیمور کورکان آن مسجد است جامع در
 طرف شمالی بدرون شهر قریب بدروازه حضرت شاه افتاده است
 امیر تیمور کورکان بعد از فتح هندوستان نود و یک فیل همه زر
 و جواهر و سنک قیمت بها از مالک هندوستان آورده است
 و خواسته است که در شهر سمرقند فردوس مانند که پای
 تخت او است مسجد جامعی بنا کند در تاریخ هشتصد و یک
 استادان صاحب اقتدار و بنایان تیزکار را از اطراف عالم جمع

کرده مسجد جامعی بنا کرد که صفاکاری صحنش روشن تر از
 دل آکاه و شرفات بلندش زیاتر از مقرنس ماه کاشیهای
 فیروزه کوش آسمان لاجوردی رنگ و نقشهای زرنگار آفتاب
 جلایش بکنند نگرین چرخ همسنگ دروازه بلند آوازهش بکاید آیت
 و من دخله کان آمنا وا گردیده هر رواق بلند طاقش در برابر پیشطاق فلک
 قد کشیده در بالای رواق کیند جامع نوشته امر هذه الجامع
 السلطان الاعظم امیر تیمور کورکان بن امیر ترغای در تاریخ
 احدی و ثمانمائه در بالای دروازه جامع نوشته که وفق
 فی امام هذه الجامع فی سنة ست و ثمانمائه در مدت پنج
 سال ابن عمارت بیمثال از خاقان صاحب اجلال کمال
 یافته است دروازه ابن جامع را دو طبقه از خوله ریخته اند
 استادان سحرکار دران طرح مداخل و نقشهای شبرین
 شبابل بنوک قلم فولادی کشیده اند این دروازه در ایام
 خرابی ولایت ضایع گشته در بالای دروازه جامع این
 بیت نوشته اند که

درکهی خلق همه مکر و فریب است و هوس
 کار درگاه خداوند جهان دارد و بس

ذکر مدرسه جامع میرزا الخ بیک ابن میرزا شاهرخ که
 پسر جای نشین امیر تیمور کورکان است میرزا الخ بیک
 فرزند نخستین میرزا شاهرخ است تولد او در روز یکشنبه نهم
 شهر جمادی الاول در سنه هفتصد و نود و شش بوده است که
 میرزا شاهرخ بعد از پنج سال از وفات پدر خود
 امیر تیمور کورکان از هرات بسمرقند آمده سلطان

باب هفتم در بیان غارها و مغاکها که بصفّت و خاصیت مشهورند اول مغاک غار حضرت خواجۀ سنکرسان است که در خارج قلعهٔ افراسیاب رو بروی ایشان افتاده حجره‌های پی در پی دارد و در بعضی حجره‌ها استخوانهای آدمی بسیار است دویم غار مسکین آن غار است که در پستی مزار حضرت خواجۀ محمد سنکرسان در طرف شمالی آن قریب بجوی سیه آب در زیر تل بلند افتاده و این غار را حضرت شیخ خادم علیه الرحمة که از مشایخ ترک بوده‌اند از برای صوفیان کعبه مقام کرده‌اند مزار ایشان بقریب غار است مقام فیض آثار و جای اولیا بوده است سیوم غار تل محمد چب که آن در خاکریز قلعهٔ افراسیاب در غربی راه عام که مردم از پل محمد چب که در بالای پل سیه آب است گذشته بموضع باغ میدان و باغ بلند میروند چهارم غار خواجۀ دانیال است آن غار است که در خاکریز قلعهٔ افراسیاب در شرقی مزار خواجۀ دانیال است مقام شریف است پنجم غار عاشقان آن [غار] در طرف شرقی قلعهٔ سمرقند و قریب بخندق قلعه است آن غار را حضرت مخدوم خورزمی کعبه از برای صوفیان ساخته‌اند حجره‌های پی در پی دارد و بعد از وفات حضرت مخدوم چند مدت قلندرخانهٔ شهر سمرقند شده است ششم غار کوهک و آن غار در طرف شرقی کوهک واقع است نقل است که ملا سکاکی نام شخصی در همین غار ریاضت کشیده تخیّر [سخران] چهل اسم را نموده است

باب هشتم در بیان مجدها و مدرسه‌ها که

درین شهر است ذکر مسجد حضرت خضر علیه السلام آن مسجد است در برون شهر بطرف شمالی در بالای افراسیاب رو بروی دروازه [شهر که آن را دروازه] آهنین و دروازهٔ حضرت شاه نیز میگویند افتاده است که اول مسجدیکه در سمرقند بنا شد همان مسجد است و امام قتیبه باشارت حضرت خضر علیه السلام او را عمارت کرده است در یک روایت خشت اول بنا را حضرت خضر علیه السلام گذاشته‌اند و قبلهٔ او را صحابکان راست کرده‌اند و بعضی میگویند که محراب آنرا حضرت خضر علیه السلام راست کرده‌اند نقل است که هر که چهل دوشنبه نماز بامداد را در همان مسجد ادا کند بلقائ حضرت خضر علیه السلام مشرف گردد در ایام سلطنت امیر المومنین امیر مظفر خان پادشاه تعبیر علیحده یافت ذکر مسجد حضرت عبد الله ابن عمر الخطاب رضی الله تعالی عنهما مشهور بمسجد حضرت عمر و آن مسجد را مسجد کعبه نیز میگویند بدرون شهر در میانۀ عمارت قریب بمدرسهٔ شیردار و مدرسهٔ طلاکار و مدرسهٔ میرزا الخ بیگ افتاده است حضرت عبد الله ابن حضرت عمر بمحضرت سعید ابن عثمان مبلغ کثیری داده‌اند که هر شهربرا که لشکر اسلام فتح کند شما ازین مبلغ بنام من مسجدی بنا کنید و این مسجد ازان قبیل است محراب او را صحابکان راست کرده‌اند منزل متبرک است و بعضی این مسجد را مسجد امام عمر نسفی میگویند مزار ایشان در مقبرهٔ جاگردیزه در داخل شهر سمرقند است ذکر مسجد امام علم الهدای شیخ ابو المنصور ماتریدی بدرون شهر قریب بدروازهٔ شهر

یافتن آبها و چشمه‌ها دریا میشود و بزمینهای بخارا و قرا کول رسیده تمام خواهد شد طول دریای کوهک بکصد و بیست فرسخ است و نهر درغم ابتدای آن از دریای کوهک جدا میشود و بدرون شهر سمرقند و برون سمرقند و نومان شودار و نومان انهار صرف شده زیادتی آن بدریای کوهک همراه میشود و باغها و بوستانهای شهر از همین نهر سبز و خرم است جوی سیه آب و ابتدای آن از جوشش چشمه‌های بسیار است تا بموضع کان کل میآید و از آن جا دو پاره میشود یک حصه بدریای کوهک میرود و یک حصه دیکر دو شاخ میشود و یک شاخ آن آب رحمت است که آن بیابانهای طرف شمالی سمرقند که آنرا ماترید و باغ بلند و باغ میدان میگویند صرف میشود و کوبند که جوی آب رحمت را امیر مهاجر در دامنه جنوبی کوه کوهک کنده جاری ساخته است و امیر مهاجر امیر است که آنرا قتیید بعد از فتح ولایت سمرقند حاکم نصب نموده بود نقلست که در ابتدای کنده بستادن این جوی حضرت خضر علیه السلام بامیر مهاجر در سر اینجوی ملاقات کرده اند و حضرت خضر علیه السلام از امیر مذکور پرسیده اند که ما ترید یعنی چه اراده میکنی تو امیر مهاجر در جواب گفت ما ارید یعنی آبرو اراده میکنم من ازینجهت اول مکانیکه ازین آب سبز و خرم شد آنرا ماترید نام نهادند بعضی این حکایت را بحضرت شیخ ابو المنصور ماتریدی و حضرت خواجه خضر علیه السلام نسبت میکنند و عادت و رسم قدیم مردم این شهر است که در اخیر سال عجم شب دوشنبه اخیر

سال برابر این جوی آب رحمت جمع میشوند و درین جوی غسل و طهارت میکنند و از آن آب جوی تبرک میگیرند و دیکر چشمه مزار حضرت خواجه دانیال است و آن چشمه ایست در لب جوی سیه آب بالای سر مزار حضرت مذکور است و آب این چشمه نیز تبرک است دیکر چشمه کرم و سرد است و آن چشمه ایست که در دامنه کوهک است در طرف جنوبی مابل شرقی آن در سمت کان کج افتاده است آب این چشمه در زمستان بغایت گرم و در تابستان سرد است دیکر چشمه ناوهدان و آن چشمه ایست که از بیرون شهر سمرقند از جانب جنوبی برون میآید و از بهلوی دروازه شهر که آنرا دروازه حضرت خواجه احرار میگویند میگذرد و از میانه شهر گذشته بسیه آب میریزد و بعضی میگویند که چشمه که سمر عمارت کرده همین چشمه است و دیکر چشمه آب مشهد است و آن چشمه ایست که بقدر دو میل دور از شهر و در طرف شرقی مابل بجنوبی شهر برون میآید و از نه دیوار قلعه شهر و قلعه افراسیاب گذشته بجوی سیه آب میرود و آن چشمه را مشهد از آن سبب میگویند که حضرت قثم ابن العباس در لب همین جوی شهادت یافته اند و بقریبی آن مدفون گردیده اند و نیز شهداء دشت فطوران در طرف شرقی برون شهر در لب همین جوی آسوده اند و عدد ایشان هفتاد هزار است که در محاربه سلطان سنجر ماضی و قرا خطای در اینجا بدرجه شهادت رسیده اند و مردان خدا حضرت خضر علیه السلام را در لب این چشمه بیشتر یافته اند

ششم باغ زاغان آن در طرف تومان شودار افتاده است هفتم
 باغ جهان نما آن در تومان انهار افتاده است قریب بدان کوه
 جنوبی سمرقند نباشده است و کان کل موضع است که خلاصه
 و بهترین زمین شهر سمرقند است در لب دریای کوهک افتاده است
باب پنجم در بیان کوه‌هاییکه در اطراف ولایت
 سمرقند است کوه طرف جنوبی این ولایت معمور و آباد است
 درختها دران ولایت بسیار میروید از میوه‌ها سیب و پسته
 و آلو وزعرور و انگور و چهارمغز دران کوه بسیار است از گیاه
 لاله و ربواج و کرفش و بیروج که آنرا کبیاہ سک کن
 گویند و پیاز غنصل و گردبا و ابکیر درین کوه یافت میشود
 و از حیوان خوک و خرس و کمرک و روباه و جیره و شغال
 یافت میشود و از صید کبک دری و کبک هلال درین کوه
 بسیار است از معدنیات و کانه‌ها درین کوه معلوم نیست لیکن
 در غربی این کوه سنگی بنظر رسد که طلای وحل اندود
 مینماید | و بعضی آن سیم وحل اندود مینماید | و ازان
 چیزی حاصل نمیشود و از نوع سنگ چقماق میکوبند
 و از عجایب این کوه چشمه است که در زمستان بغایت
 گرم است و در تحول سرطان سر تا سر آب آن چشمه یخ
 میکند و کوه طرف شرقی این ولایت نیز معمور و آبادان است
 و از میان کوه جنوبی و کوه شرقی دریای زر افشان برون
 میاید و بدو طرف دریا از دو جهت حوالی و مسکن کرده
 نشاندند و مردمان این کوه مدعی و تکبرناک و صورت خعب
 دارند هر چیزیکه از حیوان و از گیاه در کوه‌های جنوبی

۵
۱۰
۱۵
۲۰

یافت میشود درین کوه یافت خواهد شد در میان کوه شرقی
 در بالای آن کول است آن را کول اسکندر میکوبند منبع بکشاخ
 زر افشان بوده است و دور آن کول بکفرسخ است اما در کوه
 شرقی آهو و کوزن و یوز بسیار است و کوه طرف شمالی این
 ولایت را کوه خوددین میکوبند و در اول اسلام مردمان
 این کوه خودها مملهان شده انقیاد بدین کرده‌اند در فتنه
 کافران تاتار بدور این کوه دیوار بستند چنک میکرده‌اند ازین
 سبب زمینهای سغد کلان و اطراف آن کوه زمین عسری است
 که پادشاهان اسلام از حاصلات دور آن از ده حصه
 بکحصه میکوبند و درین کوه‌ها که بیان کرده شد چشمه‌سارها
 و مکانهای دلگشا و موضعهای فرح فرا بسیار است و گیاه
 اکبر درین کوه‌ها موجود است اگر بنا خود تعلیق کند بارواج
 مقابر مکالمه واقع شود اما کوهک آن کوهست که در میان
 سمرقند و دریای زرافشان در طرف شمال شهر افتاده است
 درین کوه درخت و چشمه‌هاست که در بهاران لاله رعنائی
 و بنفشه سرخ و کبیر درین کوه و باغهای قریب این کوه میروید
 و کان کچ درین کوه یافت میشود و گویند که کان نقره و مس
 و سرب درین کوه میباشد لکن دخل آن بخرج وفا نمیکند
باب ششم در بیان نهرها و چشمه‌ها که در زمین
 این ولایت میباشد نهر زرافشان که آنرا دریای کوهک
 میکوبند ابتدای آن از کوه‌های شرقی و بعضی از چشمه
 اسکندر برون میاید و آن چشمه را کول اسکندر میکوبند
 و بعضی از آب آن از کوهستان مسجاء برون میاید و بضم

۵
۱۰
۱۵
۲۰

کَل سَرخ که آنرا ورد میگویند و کَل نَسْتَرین و کَل نَسْرین
و کَل ارغوان و کَل لالَه نَعْمان و کَل بَنفشَه کَبود و بَنفشَه
سَرخ و سفید و کَل کاشغری سَرخ و سفید و نافرمان و کَبود
و کَل داودی زرد و سفید و کَل چینی سَرخ و سفید و کَل
شَبوی سفید و سَرخ و نافرمان و کَل ناظر حرم سَرخ و سفید
و زرد و کَل سوسن و کَل رعنا و کَل زیبا و کَل خنایی بک
بَرک و صدبَرک سفید و سَرخ و کَل خیر و بک بَرک و صدبَرک
سفید و سَرخ و سیاه و کَل نَکمه سفید و سَرخ و کَل
بوستان افروز و کَل همیشه بهار و عاشق بیجان و عاشق
مکین و کَل ارغوان و زلف خوبان و کَل نافرمان و کَل
جعفری و کلهای دیگر مجموع خوش نظر و دلکشا شکفته
به رساند و از دواها کاسنی و شاتره و برنجاسف و کاوزبان
و اتری هلال و اسفناخ و ابکر و شطرج و عافرقرحا و
بودیند و جوانی و خارخسک و کبر و اسپند و قهقی و مخلصه
و سورنجان و بادنجان و معصفر و بقعه الحما و سنک انکور
و عناب از زمین آن شهر و اطراف آن میروید از غلّه
کندوم و جو و جواری و ارزن و قوناق و ماش و شالی
و زغیر و کجید و نخود و لوبیا و اندود و برجاق و بنک دانه
میروید و پنبه را دران ولایت کمتر میکارند و از مصلحات
طعام سنبری و پیاز و شلغم و کرم و ترب و لب ابر دران
شهر نیکو میروید و اینچنین خنکاش و تنباکو و کنب دران
زمین سبز میشود

باب چهارم در بیان وضع زمین و طرح اطراف آن

شهر عرصه اراضی سمرقند حدّ شمالی و حدّ شرقی
و حدّ جنوبی آن همه کوه بلند است و حدّ طرف غربی آن
کشاده افتاده است و دربای زرافشان که آن را دربای کوهک
میگویند از جانب شرقی بطرف غربی از میانه عرصه آن ولایت
میگذرد و زمین آن را دو نیمه میکند نیمه طرف جنوبی آن دربا
سر تا سر بلند و دشت افتاده است که بکوه جنوبی میرسد
و نیمه شمالی آن دربا پست و آبی افتاده و قلعه شهر سمرقند
بطرف جنوبی درباست و زمین های بیرون شهر سمرقند باعتبار
موضع شهر دو نیمه میشود نیمه جانب غربی شهر سمرقند را
تومان انهار میگویند و نیمه جانب شرقی شهر سمرقند را
تومان شودار میگویند و زمینهای طرف شمالی آن دربا
دو حصه است یکی زمینهای آبی و حصه دومی زمین دشت است
حصه آبی سر تا سر بدرازی دربای کوهک متصل افتاده است آنرا
نیز دو نیمه اعتبار کرده اند نیمه شرقی را تومان سفد کلان
میگویند و نیمه غربی آن را تومان آفرین کنت میگویند و آنچه
حصه دشتی است آنرا تومان کابد میگویند و این حصه دشتی
سر تا سر بکوه شمالی پیوسته است و باغهاییکه امیر
نیمور کورکان بنا و ترتیب داده در سمرقند رشک
کلتان ابرم بوده است هفت باغ است اول باغ شمال در
طرف شمالی سمرقند بدرون دیوار قیامت افتاده است دومی
باغ بلند آن نیز در طرف شمالی است سیوم باغ بهشت
چهارم باغ چنار است که ایندو باغ بطرف شرقی شهر افتاده
است پنجم باغ دلکشا آن در طرف کُل افتاده است

اینکه آن دیوار را کتاسیب ابن لهراسب کشید و عمارت دویم
از ملك تبع اول است و ملك تبع پادشاهی بود که در جانب
ولایت یمن و عربستان بوده و ابن شهر را فتح کرده بوده است
و عمارت سیوم آن از ملك اسکندر است و ملك اسکندر بر
دور قلعه سمرقند دیوار علاحده نهاد و آن دیوار را المحال
دیوار قیامت میگویند [و] سبب بنای ابن دیوار از ملك اسکندر
آن بود که در وقت خصومت لشکرها و جنک پادشاهان
مردمان اطراف ابن شهر بدرون دیوار جمع آیند تا که اهل
شهر و ایشان با هم پیوندند و بدد همدیگر در امن باشند
و در بعضی زمان مردمان باغ و حویلی خودها را بدرون
قلعه اسکندر بنا نموده آباد کرده اند و عمارت چهارم آن از
امیر تیمور کورکان است نقلست که وقتی که فریدون تمام مملکت
خود را میان سلم و تور و ابرج که هر سه پسران وی بودند تقسیم
نمود و هندوستان را بسلم انعام نمود و توران زمین را بتور بخشید
و ایران زمین را بابرج تسلیم نمود و میان مملکت تور و ابرج
نهر جیحون را که حالا در بای آمویه میگویند معیار نهاد و خواست
که از برای تور بنای قلعه انداخته از مهمات وی فارغ گردد
در زمین سمرقند نقش قلعه و دیوار قدیم در نظر او درآمد
بر بالای وی دیوار علاحده بنیاد نهاد و افراسیاب ترك
و قتیکه بر منوچهر پسر ابرج غالب گردید و توران را در تصرف
خود در آورد همان مقام تور را عمارت کرده آنجا قرار گرفت و
در بعضی کتاب تاریخ نوشته که ثمر بن الحارث قلعه سمرقند را
بنا کرده است

باب سیوم در بیان هوای شهر سمرقند در
چهار فصل هوای ابن شهر نیکو و معتدل است اصلا سبب
ثقل و کسل نمیکردد و فصل بهار ابن شهر در خوبی نمونه
از بهشت است بنابراین سمرقند فردوس مانند میگویند [و] در صحن
هر دشت بهشت نمودار و از قطع هر صحرا کلنان ارم اشکارا
میکردد در دامن هر دشت هزار رنگ گل طوفان جوش و در نشین
هر صحرا صد رنگ سبزه و ربحان در آغوش باغهای بهشت ظاهر
ساخته و بوستانهای ارم و نموده است اما فصل تابستان
ابن شهر در گرمی و سردی معتدل است از هر طرف نسیم دلگشا
و هوای فرحنا راحت بروح رسانیده تازه میگرداند فصل تیره
ماه ابن شهر مایل سردی است از جانب کوه شرقی در میانه
هر چند روز باد سخت میوزد فصل زمستان ابن شهر بیشتر
سردست در بعضی سال برف ناسه و جب می افتد هر مسافر بکه
در اینجا میرسد فرحناک میشود و لکن مردمان ابن شهر
در شنجوی و بلندکوی و مدعی اند و ترکان اطراف
آن شجاع و دلیر و جنگجوی میباشند از میوهها خربوزه و تربوز
و سیب و زردآلو و شفتالو و آوی بخساری و آبالو و گردالو
و انجیر و کیلاس و مورود و ناشپاتی و ناک و دلائروز و بهی
و چارمغز و انکور متنوعه و زعرور که آنرا دالانه گویند هر
کدام ازین انواع باصناف مختلفه درین شهر ببالیده بهم رسد
و از رباحین بالککو و زنجیل و قلنگور سرخ و کشیز
و شبیت و ربحان و بادبان و بادبان رومی و زبره و پرده عروس بالیده
میروید و از کاههای تماشائی که آنرا در حوائی و باغها میکارند

که علامتها و نشانهای ایشانرا درین کتاب بیان نماید و آنچه از احوالات و مقامات ایشان معلوم کرده است آنرا در اثنای بیان مزارات ایشان ذکر کند شاید زیارت کنندگان مزار ایشان در حق این متمیز عاقبت کار دعای خیر نمایند و این کتاب مشتمل است بر بازده باب * باب اول * در بیان نام این شهر بسمرفند * باب دوم * در بیان آنکه اول این شهر را کدام شخص بنا کرده است و عمارت اول آن از که بوده است * باب سوم * در بیان خاصیت هوای این شهر در چهار فصل * باب چهارم * در بیان وضع زمین و طرح اطراف این شهر * باب پنجم * در بیان کرده‌هاییکه در اطراف این شهر واقعند * باب ششم * در بیان نهرها و چشمه‌های اطراف این شهر * باب هفتم * در بیان غارها و مغاکهای اطراف این شهر * باب هشتم * در بیان خاصیت مجدها و صفت مدرسه‌های این شهر * باب نهم * در بیان علامتهای آن و نشانه‌های مزارات آن و برجهای آن * باب دهم * در بیان زیارت اهل قبور و طریق زیارت آن * باب یازدهم * در بیان عبرت از اهل کورستان و نصیحت دوستان خانمه در تعلیم آداب بر اهل این ولایت و تجربیات که لایق باین کتاب است و الله الموفق والمعين

باب اول در بیان نام این شهر بسمرفند اینجا چند وجه ذکر کرده اند وجه اول در کتاب برهان قاطع آورده است که سمر نام شخصی است که درین زمین کینونت کرده در اطراف خود مردم را جمع کرده بود بنابراین این شهر را در اول بنا بسمرفند گفته اند و نیزیکه لشکر عرب این شهر را فتح کرده اند

۵

۱۰

۱۵

۲۰

بزیان ایشان هم این شهر بسمرفند جاری شد وجه دوم آنکه در کتاب مالک الممالک آورده است که ثمر باقر نام پادشاهی از اطراف فرغانه و ملک کاشغر درین ولایت آمده بنا بر خصومت که بر اهل این ولایت داشت دیوارهای این شهر را کنده بود بنابراین این شهر بسمرفند نام نهادند و لشکر عرب در وقتیکه این شهر را فتح کردند ایشان بسمرفند اسم کردند وجه سوم اینکه در کتاب تاریخ طبری آورده است که ثمر نام پادشاهی این شهر را بنا کرد کند نام بجماعت از مردمان ترک بود که اول دران زمین جمع شده مقام کرده بوده اند بنابراین نام این شهر در اول بسمرفند بود که بعد از فتح لشکر اسلام این را بسمرفند گفتند وجه چهارم اینکه در بکموضع این شهر چشمه‌ایست که ثمر نام شخصی کنده بود و مردم در اطراف آن چشمه جمع آمده مقام کرده بودند بنابراین نام آن مقام بسمرفند مشهور بود که عربان بسمرفند گفتند در کتاب هفت اقلیم مذکور است که ثمر نام از اهل ملک تبس بود که دیوار همین شهر را کند و ویران کرد چون عربان رسیدند بسمرفند گفتند والله تعالی اعلم

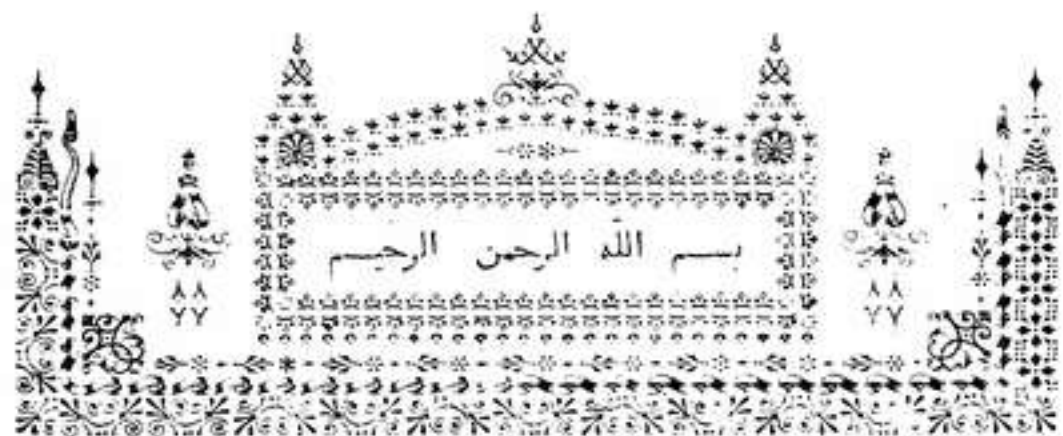
۵

۱۰

۱۵

۲۰

باب دوم در بیان قلعه و عمارت اول آن از که بوده است در کتاب آثار البلاد آورده است که اول بنای قلعه بسمرفند را یککاوس شاه بن کعباد شاه عمارت کرده و ابتدای عمارت این شهر از یککاوس است [کوبند که] کرشاسیب دران زمین گذشت از آنجا کنج بسیار یافت آن زرها را بعمارت این قلعه صرف کرد و بار دیگر میان ترکستان و ما وراء النهر دیوار کشید صحیح

المحمد لله رب العالمين و العاقبت للمتقين و الصلوة و السلام
على خير خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعين اما بعد
این کتاب است در بیان بنای [ولایت شهر سمرقند و در بیان] سبب
نام این شهر سمرقند و در بیان طرح زمین و خاصیت هوا و چشمه‌ها
و کوه‌ها و غارها و مسجدها و مدرسه‌ها و تعیین علامتهای مزارات
و خاکجای بزرگان این شهر و این کتاب را سمریه نام نهاده شد
و بالله الاستعانة و التکلان سمرقند شهرست قدیم از اقلیم
شجم است در کناره معمره عالم افناده و طوایف مختلف
در اطراف و اکناف آن مقام کرده اند بنابراین آن شهر را محل
تغییرات و خرابیست اما علامتهائیکه در تعیین مزارات این ولایت صاحب
کتاب قدیمه در کتاب خود ذکر کرده است درین زمان آن
علامتها و نشانه‌ها محو گشته و لوحها نیز نابود گشته این
کینه مخلص بسم [ملا] ابو طاهر خواجه سمرقندی ابن افضی القضاة
ملا میر ابوسعید خواجه قاضی کلان ولایت سمرقند بعد
از تفتیش بسیار نشان خاکجای ایشانرا معلوم کرده غبار
آستانه ایشان را بدیده خود طوطیا کرده است میخواند

سَمِيَّة

تالیف

ابوطاهر ولد قاضی ابوسعید سمرقندی

بسی و اهتمام
فیقولای وسهلوفسکی

مدرس در دار الفنون مبارکه بطربورج
آرایش چاپ پذیرفت

در دار الخلافه بطربورج

۱۳۰۴
۱۳۱۲

در پادشاهانه آیینی میرزا مورخاناسکی و شراکش

ИЗДАНИЯ ФАКУЛЬТЕТА ВОСТОЧНЫХ ЯЗЫКОВ ИМПЕРАТОРСКАГО С.-ПЕТЕРБУРГСКАГО УНИВЕРСИТЕТА.

Восточныя замѣтки. Сборникъ статей и изслѣдованій профессоровъ и преподавателей Факультета Восточныхъ Языковъ 1895. (Посвященъ специальной школѣ живыхъ восточныхъ языковъ въ Парижѣ по дню ея столѣтняго юбилея 1795 - 1895).

- № 1. В. А. Жуковскій. *Тайны сочиненія съ Богомъ въ поединкахъ старца Абу-Са'ида* Толкованіе на четверостишія Абу-Са'ида. Персидскіе тексты. 1899.
- № 2. В. А. Жуковскій. *Жизнь и речи старца Абу-Са'ида Мейхенскаго.* Персидскій текстъ. 1899.
- № 3. *Арабъ охологовъ в турецкомъ языкѣ.* Арабскій текстъ издалъ и снабдилъ переводомъ и введеніемъ П. М. Магидранскій. 1900.
- № 4. В. Бартольдъ. *Туркестанъ въ эпоху монгольскаго владычества.* Часть I. Тексты. 1898. Часть II. Изслѣдованіе. 1900.
- № 5. *Тексты и разсужденія по армяно-грузинской олимпиадѣ.* Книга I. *Ефремъ Сиринъ. А. Очелъ празднованія Рождества. В. Объ основаніи первой церкви въ Иерусалимѣ.* Армянскій текстъ съ сирійскими отрывками изъ армянской транскрипціи XII и XIII вѣковъ. Изслѣд., изд. и перевелъ Н. Марръ. 1900. Книга II. *Иосифъ Аримаветскій. Сказаніе о построеніи первой церкви въ городѣ Лиддѣ.* Грузинскій текстъ по рукописямъ X—XI вѣковъ (съ двумя палеографическими таблицами). Изслѣд., изд. и перевелъ Н. Марръ. 1900. Книга III. *Ишопитъ. Толкованіе писемъ писемъ.* Грузинскій текстъ по рукописи X вѣка, переводъ съ армянскаго (съ одною палеографическою таблицей). Изслѣд., перевелъ и изд. Н. Марръ. 1901. Книга IV. *Армяно-грузинскіе описанія (XII в.). I. Повесть Давида Строителя. II. Повесть Тамары.* Грузинскій текстъ изслѣд., изд. и словаремъ снабдилъ Н. Марръ. 1902. Книга V. *Критика и лекція статьи.* Н. Марръ. 1903.
- № 6. *Арабская хрестоматія для I-го курса.* Составили В. Гиргасъ и бар. В. Розень. 3-е изданіе. 1900.
- № 7. *Монгольская хрестоматія для первоначальнаго преподаванія.* составленная А. Позднѣвымъ, съ предисловіемъ проф. Н. И. Веселовскаго. 1900.
- № 8. *Сказки волуга, споръ чашки съ камнемъ.* Выбралъ и словаремъ снабдилъ В. А. Жуковскій. Изданіе второе. 1901.

IV 329

- № 9. В. Бартольд. *Историко-географический обзор Ирана*. 1903.
- № 10. Образцы персидского народного творчества. *Песни тивцов-музыкантов, песни солдатские, песни колхозных, загадки, образцы разных содержаний*. Собрал и перевел В. А. Жуковский (Съ 10 рисунками и портретами). 1902.
- № 11. Н. Марр. *Грамматика арменармянского языка*. Этимология. Выпуск первый. 1902.
- № 12. Китайские тексты, собранные П. С. Половцовым. 1903.
- № 13. П. С. Половцов. *Государственный строй Китая*. 1903.
- № 14. В. И. Щербатской. *Теория грамматики и фонетики по учению китайских лингвистов. Часть I. Учебник логики*. Лекции по лингвистике на языке. Лекции. 1903.
- № 15. Образцы произведений османской литературы в извлечениях и отрывках. Выбрал и издал В. Д. Смирнов. 1903 г.
- № 16. Печатаются.
- № 17. Куз-Фань. Первая начальная учебника китайского правописание языка с грамматикой, фонетикой и диалектами. 1904.
- № 18. П. В. Перцев. *Китайский филологический словарь*. 1904.
- № 19. Печатаются.
- № 20. Печатаются.

سَمِيَّة

تالیف

ابوطاهر ولد قاضی ابوسعید سمرقندی

بسی و اهتمام

فیقولای و سہلوفسکی

مدرس در دارالعلوم مبارکہ بطربورغ

آرایش چاپ پذیرفت

۰۰۰۰۰۰۰۰

در دارالعلوم مبارکہ بطربورغ

۱۹۰۴
۱۳۲۲

در چاپخانہ الیاس میرزا بورغانسکی و شرکایش